

3501

KSIEGOZBIÓR
Towarzystwa Biblijoteki Słuchaczów Prawa Uniwersytetu
Jagiellońskiego

Nr 3938
Lok 5087

cyjnego". Nr. 1.

Likwidacja majątków niemieckich według traktatu pokoju.

Z dodaniem odnośnych przepisów traktatu oraz
ustawodawstwa polskiego.

Two. Biblj. St. Pr. U. J.
Dz. III No. 13 8

509

POZNAŃ 1921.

1 MINISTERSTWA B. DZIELNICY PRUSKIEJ.
MI Drukarni Dziennika Poznańskiego.

x11-1921-Kil

1921- Kil

Biblioteka „Przeglądu Administracyjnego”. Nr. 1.

Kazimierz Kierski.

3938

Likwidacja majątków niemieckich według traktatu pokoju.

Z dodaniem odnośnych przepisów traktatu oraz
ustawodawstwa polskiego.

Wydz. Bibl. Prawnicza

1806147553

KSIEGOZBIÓR
Towarzystwa Biblioteki Słuchaczów Prawa Uniwersyte-
tu Jagiellońskiego

Nr: 5343

POZNAŃ 1921.

NAKŁADEM MINISTERSTWA B. DZIELNICY PRUSKIEJ.
CZCIONKAMI Drukarni Dziennika Poznańskiego.

3501 .

II br

Obowiązujące w Rzeczypospolitej ustawy, nawet najważniejsze, nie zostały dotychczas opracowane w sposób, odpowiadający potrzebom praktyków, czynnych w praworządnej administracji. By brak ten usunąć, podejmuje Redakcja „Przeglądu Administracyjnego” osobne wydawnictwo podręczników i komentarzy pod zbiorowym tytułem: Biblioteka „Przeglądu Administracyjnego”.

Zadaniem tego wydawnictwa jest szerzyć i pogłębiać prawnictwo administracyjne u praktyków i przyczyniać się do uproszczenia i ujednostajnienia administracji w Rzeczypospolitej. W tym celu będzie Biblioteka w oddzielnych tomach ogłaszać opracowane źródłowo teksty najważniejszych obowiązujących ustaw z objaśnieniami w formie albo komentarza, albo systematycznego wykładu. Ponadto będą w Bibliotece ogłaszane materiały ustawodawcze, oraz przyczynki do reformy administracji w kierunku jej uproszczenia i ujednostajnienia.

Wydawnictwo ukazywać się będzie nieperjodycznie w miarę opracowania poszczególnych tomów, z których każdy stanowi dla siebie odrębną całość i może być osobno nabytym.

Bibliotekę redaguje Komitet Redakcyjny „Przeglądu Administracyjnego”.

Część I.

Główne zasady likwidacji majątków niemieckich.¹⁾

Półtora roku minęło, gdyśmy już mogli przystąpić do likwidacji majątków niemieckich. Francja uporała się z tą sprawą niemal całkowicie, myśmy jej dotąd nawet nie zaczęli. Przypuszczam wszakże, że niezadługo skończą się złudzenia co do kierunku polityki niemieckiej względem Polski, przestaną również oddziaływać inne czynniki hamujące — i Rząd polski przystąpi do wykonania praw, które mu przysługują.

W tej nadziei kreślę poniższe uwagi, dotyczące podstaw prawnych i sposobów przeprowadzenia likwidacji. Sądzę, że się przydadzą, albowiem nikt dotąd tej kwestji nie poruszał.

A. Podstawy prawne likwidacji.

Prawo Polski do zlikwidowania majątków niemieckich wypływa z przepisów, zawartych w art. 92. ust. 4. i art. 297, punkty b), c), h) traktatu pokoju, podpisanego w Wersalu 28. czerwca 1919 r. (Dz. Ust. 1920 r. Nr. 35 poz. 200). Art. 304. i 305, wraz z aneksem do art. 304., mówią o Mieszanym Trybunale Rozjemczym, do którego osoby, dotknięte likwidacją, mają prawo odwoływać się ze skargami.

Oprócz tego, w myśl wskazanych wyżej postanowień traktatu wersalskiego, jako dalsze ich rozwinięcie i dopełnienie, zostały wydane następujące polskie ustawy i rozporządzenia: Ustawa z dnia 4. marca 1920 roku o rejestracji i zabezpieczeniu majątków niemieckich (Dz. Ust. 1920 r. Nr. 25 poz. 153); rozporządzenie wykonawcze do ustawy z dnia 4. marca 1920 roku o rejestracji i zabezpieczeniu majątków niemieckich (Dz. Ust. 1920 r. Nr. 45 poz. 282²⁾); ustawa z dnia 15. lipca 1920 roku o likwidacji majątków prywatnych w wykonaniu traktatu pokoju podpisanego w Wersalu dnia 28. czerwca 1919 roku (Dz. Ust. 1920 r. Nr. 70 poz. 467); rozporządzenie Prezesa Głównego

¹⁾ Rozprawa niniejsza została ogłoszoną w nieco zmienionej formie w „Przeglądzie Administracyjnym“ zeszyt 8., 9. i 10. p. t. „Likwidacja majątków niemieckich.“

²⁾ W skróceniu: rozp. wyk.

Urzędu Likwidacyjnego w przedmiocie regulaminu Komitetów Likwidacyjnych, uchwalonego przez Radę Ministrów w dniu 28. października 1920 r. (Dz. Ust. 1920 r. Nr. 107 poz. 704)³⁾; ustawa z dnia 18. marca 1921 roku w przedmiocie uzupełnienia ustawy z dnia 15. lipca 1920 roku o likwidacji majątków prywatnych w wykonaniu traktatu pokoju (Dz. Ust. 1921 r. Nr. 31 poz. 183); rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego z dnia 14. maja 1921 roku w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 15. lipca 1920 roku o likwidacji majątków prywatnych w wykonaniu traktatu pokoju (Dz. Ust. 1921 r. Nr. 51 poz. 321).

Wszystkie powyższe przepisy prawne są podane *in extenso* w drugiej części niniejszej pracy.

B. Kto podlega likwidacji.

1. Osoby fizyczne.

Z zestawienia ust. 4 art. 92. i punktu b) art. 297. tr. pok. wynika, że Rząd polski ma prawo likwidować majątki, należące do obywateli niemieckich lub spółek przez nich kontrolowanych.

Do obywateli niemieckich, podlegających likwidacji, należy zaliczyć: a) tych Niemców, którzy stale mieszkali i mieszkają w Niemczech, a w Polsce mają tylko swe majątki; b) tych, którzy osiedlili się na terytorjum, należącym obecnie do Polski, dopiero po 1. stycznia 1908 r.; c) tych, którzy przed uprawomocnieniem się traktatu pokoju, t. j. przed 10. stycznia 1920 r., całkowicie wynieśli się z Polski; d) tych, którzy wprawdzie urodzili się na terytorjum polskiem z rodziców tamże stale zamieszkałych, jednak ich rodzice, w chwili uprawomocnienia się traktatu, nie mieli w Polsce stałego zamieszkania; e) tych, którzy zrzekli się obywatelstwa polskiego, przysługującego im z racji ich urodzenia na terytorjum polskiem.⁴⁾

Przepisy, dotyczące obywatelstwa Niemców, urodzonych na terytorjum polskiem, zawarte są w art. 4. i 6. traktatu dodatkowego między głównymi mocarstwami a Polską, podpisanego w Wersalu 28. czerwca 1919 r. (Dz. Ust. 1920 r. Nr. 110 poz. 728). Redakcja ich, nader niedokładna, wymaga ścisłej interpretacji.

Najwięcej wątpliwości wzbudza kwestja, czy dla osiągnięcia przez Niemca obywatelstwa polskiego wystarcza stale zamieszka-

³⁾ W skróceniu: rozp. reg.

⁴⁾ O tem, kogo należy zaliczać do obywateli niemieckich i na jakiej podstawie, wyłożyłem obszernie w mej pracy p. t.: „Obywatelstwo polskie i opcja według traktatu wersalskiego“ (Przegląd Administracyjny, 1921 r., zeszyty 4 i 5). Nie będę przeto powtarzał tutaj poprzednich wywodów. Muszę tylko zaznaczyć, że poglądy, które tam wyraziłem, są zgodne z ustaleniami już obecnie zapatrywaniami Rządu polskiego.

nie jego rodziców na terytorjum polskiem tylko w chwili jego urodzenia, czy też wogóle rodzice winni stale mieszkać w Polsce w chwili uprawomocnienia się traktatu. Otóż, mojem zdaniem, jako zasadę należy przyjąć, że prawo takiego Niemca do obywatelstwa polskiego ma charakter, że tak powiem, pochodny — wypływa z praw jego rodziców. Sam fakt urodzenia Niemca na terytorjum polskiem nie wystarcza. Może on pretendować do obywatelstwa polskiego tylko o tyle, o ile jego rodzice są obywatelami polskimi, to znaczy — o ile rodzice mają w Polsce stale i nieprzerwane zamieszkanie w okresie czasu z przed 1. I. 1908 do 10. I. 1920.

Że taka interpretacja jest jedynie uzasadnioną — wskazuje analiza art. 4. tr. dodat. Powiedziano w nim, że „Polska uznaje za obywateli polskich z samego prawa i bez żadnych formalności osoby przynależności niemieckiej, urodzone na wspomnianem terytorjum (t. j. na terytorjum uznanem lub które będzie uznane za część składową Polski) z rodziców tamże stale zamieszkałych, chociażby w chwili, gdy niniejszy traktat nabierze mocy obowiązującej, same nie miały tam stałego zamieszkania“. Znaczy się, osoby te mogą nie posiadać w Polsce stałego zamieszkania, atoli ich rodzice muszą tu stale mieszkać.

Gdyby było inaczej, osoby takie, bez żadnej zgody słusznej przyczyny, miałyby większe prawa, aniżeli ich rodzice. Rodzice bowiem mogliby się wynieść z Polski i utracić jej obywatelstwo, a dzieci, jedynie z racji swego urodzenia, pozostałyby obywatelami polskimi. W takim razie rodzice podlegaliby likwidacji, a dzieci — nie. Albo inny przykład: rodzice podlegają likwidacji; zanim jednak przystąpiono do zlikwidowania ich majątku — umierają; majątek przechodzi na dzieci, które już likwidacji nie podlegają, bo chociaż w Polsce nigdy nie mieszkały i nic wspólnego z nią nie mają, jednak kiedyś urodziły się na terytorjum polskiem.

Kogo nie należy uważać za obywateli niemieckich w rozumieniu art. 297, a więc kto jest wolny od likwidacji — określa ostatni ustęp punktu b) tegoż artykułu: są to ci obywatele niemieccy, którzy na mocy traktatu pokoju nabyli z samego prawa obywatelstwo któregośkolwiek z mocarstw sprzymierzonych lub stowarzyszonych. Gdyby więc Niemiec na mocy traktatu został np. obywatelem francuskim, likwidacji nie podlega. Gdyby jednak nabył obywatelstwo jakiego innego państwa (np. neutralnego), może być likwidowany, albowiem, zgodnie z dosłownem brzmieniem przytoczonego wyżej przepisu traktatu, tylko obywatele mocarstw sprzymierzonych lub stowarzyszonych wolni są od likwidacji.

Na tej zasadzie zamieszkali w Gdańsku obywatele niemieccy, którzy na podstawie art. 105. tr. pok. nabyli z samego prawa obywatelstwo w. m. Gdańska, podlegają likwidacji, po-

nieważ Gdańsk nie należy do mocarstw sprzymierzonych lub stowarzyszonych.

Sprawa zastosowania likwidacji do Gdańszczan, posiadających majątki w Polsce, budzi niejaki wątpliwości w Ministerjum Spraw Zagranicznych, nie tyle może z punktu widzenia prawnego, ile raczej ze względów politycznych. Ponieważ stanowisko prawne Polski w tej sprawie jest mocne, gdyż opiera się wprost na literze traktatu (co przyznają sami Gdańszczanie), przeto uważam, że zaniechanie likwidacji względem tych ostatnich mogłoby stanowić poważny atut w rękach Rządu polskiego w rokowaniach z Gdańskiem, które, jak wiadomo, niepomrotnie się przeciągają i ciągle kuleją wskutek panujących tam wrogich Polsce prądów. W każdym razie, gdyby nawet względy polityczne nakazywały Rządowi polskiemu powstrzymać się od likwidacji majątków obywateli gdańskich wzamian za ustępstwa na innem polu, należałoby pamiętać: po — 1) że niektóre majątki na terytorjum polskiem znajdują się w rękach takich obywateli gdańskich, którzy są zagorzałymi hakatystami i ze swojemi wrogami dla Polski uczuciami bynajmniej się nie kryją, i po — 2) że za obywateli gdańskich mogą uchodzić tylko ci Niemcy, którzy w dniu 10. stycznia 1920 r. mocą traktatu wersalskiego nimi zostali, a nie ci, którzy dopiero po tej dacie postarali się o obywatelstwo gdańskie. Jakiegokolwiek ustępstwa Rządu polskiego na tem polu mogłyby sparaliżować całą likwidację i samo prawo do niej uczynić iluzorycznem: Niemcy, zagrożeni likwidacją, gremialnie przyjmowałiby obywatelstwo gdańskie, obchodząc w ten sposób przepisy traktatu wersalskiego.

W zastosowaniu do Polski, wolni są od likwidacji, jako uznani przez obydwie traktaty — pokoju i dodatkowy — z samego prawa za obywateli polskich: a) Niemcy, mający stałe zamieszkanie na terytorjum polskiem w okresie z przed 1. I. 1908 do 10. I. 1920; b) Niemcy, którzy się urodzili na terytorjum polskiem z rodziców tamże stałe zamieszkałych i których rodzice, w chwili uprawomocnienia się traktatu, mieli w Polsce stałe zamieszkanie.

Osobną kategorię osób, wolnych od likwidacji, stanowią urzędnicy niemieccy, którzy pozostali tymczasowo na służbie polskiej w myśl konwencji urzędniczej, zawartej w Berlinie 9. listopada 1919 r. między Rządem polskim a niemieckim. Art. 5. tej konwencji brzmi:

„Rząd Polski oświadcza, że z nadanego mu przez art. 92. ust. 4, art. 297 oraz dodatek do art. 298 traktatu pokojowego upoważnienia do zatrzymania i likwidacji niemieckiego dobra, niemieckich praw i interesów korzystać nie będzie — • ile takie dobro, prawa i interesy w dniu 1. października 1919 roku przysługiwały tym urzędnikom niemieckim, którzy w myśl art. 3. ust. 1 niniejszego układu pozostają w przyznanych Polsce ziemiach na swych stanowiskach, i których dalszych usług Rząd Polski bezzwłocznie się nie zrzeknie. Narówni z tymi urzędnikami traktowane będą ich żony i członkowie rodziny, którzy należeli do

grona domowników na dniu 15. października 1919 r., tudzież osoby, które należały w tej samej dacie do ich służby domowej.

Z upoważnienia, wspomnianego w ust. 1 Rząd Polski korzystać nie będzie również w stosunku do wszystkich innych urzędników, tudzież w stosunku do emerytów i pobierających poczekalne, w stosunku do wdów i małoletnich dzieci, pozostałych po urzędnikach, o ile chodzi o ruchomy majątek tych osób.

Skoro Rząd Polski korzystać będzie z zachowanego sobie według ust. 2 prawa likwidacji majątku nieruchomego, wezwie właściciela do sprzedaży z wolnej ręki rzeczy, podlegających likwidacji, w terminie, wyznaczyć mu się mającym, conajmniej zaś rocznym, a to zgodnie z ustawami istniejącymi na przyznanych Polsce obszarach w stosunku do obywateli Państwa Polskiego.“

Osoby, wymienione w art. 5. konwencji urzędniczej, stanowią dotąd jedną kategorię obywateli niemieckich, wolnych od likwidacji. Ogólna zatem zasada streścić się daje w sposób następujący: o ile Niemiec pozostał obywatelem niemieckim — podlega likwidacji, o ile zaś na mocy traktatu stał się obywatelem polskim — nie podlega.

W związku z tem pozostaje do rozstrzygnięcia już tylko jedna kwestja — co należy rozumieć pod terytorjami uznanymi ostatecznie za część Polski. Mianowicie w ust. 1 art. 91. tr. pok. powiedziano, iż obywatelstwo polskie przysługuje tym obywatelom niemieckim, którzy mają stałe miejsce zamieszkania „na terytorjach uznanych ostatecznie za część Polski“; w ust. zaś 4 art. 92. tr. pok. postanowiono, że Rząd polski ma prawo likwidować majątki niemieckie „na wszystkich terytorjach Niemiec, zmieniających przynależność państwową z mocy niniejszego Traktatu i uznanych ostatecznie za część Polski“. Pytanie, jakie to są terytoria — czy tylko te, które zostały lub zostaną odłączone od Niemiec, czy też cały obszar dzisiejszej Polski? Rozstrzygnięcie tego pytania ma doniosłe praktyczne znaczenie, albowiem w pierwszym wypadku, t. j. gdyby to były wyłącznie ziemie b. zaboru pruskiego, podlegaliby likwidacji, jako obywatele niemieccy, zarówno ci Niemcy, którzy się sprowadzili do tutejszej dzielnicy z innych dzielnic, wchodzących obecnie w skład Rzpltej., w okresie czasu od 1. I. 1908 do 10. I. 1920, jak i ci, którzy w tymże czasie wyprowadzili się stąd do innych dzielnic; w tym drugim wypadku, t. j. gdyby to był cały obszar teraźniejszej Polski, ci sami Niemcy byłiby wolni od likwidacji, gdyż należałoby ich uznać za obywateli polskich.

Mojem zdaniem, jedynie uzasadnioną może być tylko taka interpretacja, iż pod „terytorjami uznanymi ostatecznie za część Polski“ należy rozumieć tylko ziemie b. zaboru pruskiego — zarówno te, które już obecnie bezspornie do nas należą, jak i te, które po załatwieniu nieszczennej sprawy śląskiej będą ostatecznie uznane za część składową Polski. Traktat pokoju z dnia 28. czerwca 1919 r. został zawarty między mocarstwami sprzymierzonymi i stowarzyszonymi (w tej liczbie Polską) a Niemcami, a zatem reguluje wyłącznie stosunki z temi ostatniemi. Traktat, zawarty z Niemcami, nie może wskutek tego ustalać przynależ-

ności terytorjów, które poprzednio wchodziły w skład innych państw, np. Austrii lub Rosji. Z temi państwami Polska zawarła inne traktaty, w których uregulowała również kwestje terytorjalne. Gdy więc mowa w traktacie wersalskim o terytorjach, które już zostały albo w przyszłości zostaną przydzielone Polsce należy rozumieć tylko terytorja, należące poprzednio do Niemiec.⁵⁾ To samo dotyczy granic, z których jedne zostały definitywnie ustalone w traktacie, inne — te mianowicie, które miały zależeć od wyników plebiscytów — będą oznaczone później przez główne mocarstwa (ust. 3 art. 87. tr. pok.). Na zasadzie takiego rozumowania, logicznego i opartego na prawie, należy stanowczo oprzeć się zakusom, zmierzającym do oznaczania przez główne mocarstwa nie tylko granic Polski z Niemcami, lecz i wszelkich innych, np. granic z Rosją, które już zostały ustalone w traktacie ryskim na podstawie zobopólnego porozumienia.

Jeśli jednak, na zasadzie powyższych wywodów, przyjdziemy do wniosku, że art. 91. i 92. tr. pok. dotyczą specjalnie b. dzielnicy pruskiej, jako tej, która weszła w skład Rzpltej na mocy traktatu wersalskiego, to powstaje pytanie, na jakiej podstawie Polska opiera swe prawo do likwidowania majątków niemieckich w innych dzielnicach. Podstawa ta mieści się w ogólnym przepisie, zawartym w p. b) art. 297 i głoszącym, że mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszone (a więc i Polska) zachowują sobie prawo zatrzymania oraz likwidacji majątków niemieckich wogóle na terytorjach tych mocarstw, łącznie z terytorjami odstąpionemi na mocy traktatu.

Wszystko to odnosi się do Niemców. Co się zaś tyczy Polaków, obywateli niemieckich, to tutaj należy odróżniać dwie ich kategorie: 1) tych, którzy pozostali nadal obywatelami niemieckimi, i 2) tych, którzy optowali na rzecz Polski. Pierwsi podlegają likwidacji narówni z Niemcami, gdyż traktat wersalski pod tym względem nie rozróżnia narodowości, lecz jedynie obywatelstwo; drudzy, oczywiście, nie podlegają, gdyż stają się obywatelami polskimi.

2. Osoby prawne.

Oprócz obywateli niemieckich, punkt b) art. 297. tr. pok. daje Rządowi polskiemu prawo zatrzymania lub likwidacji także takich majątków, które w chwili uprawomocnienia się traktatu należały do spółek, kontrolowanych przez tychże obywateli.

Bliższego określenia, co należy rozumieć pod temi spółkami, traktat nie zawiera.⁶⁾ Natomiast ustawa z dnia 4. marca

⁵⁾ Pogląd ten został zaaprobowany przez Główny Urząd Likwidacyjny w Warszawie.

⁶⁾ W § 15. aneksu do art. 298, oprócz „spółek (sociétés)“, wymienione są także „przedsiębiorstwa (entreprises)“, jako podlegające likwidacji w zastosowaniu punktu b) art. 297.

1920 r. o rejestracji w art. 1. mówi, że mają być zgłoszone majątki, należące 10. I. 1920 r. do „osób prawnych, zarządzanych lub kontrolowanych przez tychże (niemieckich) obywateli, niezależnie od miejsca znajdowania się siedziby tych osób prywatnych“. rozporządzenie zaś wykonawcze do tej ustawy dało w punkcie b) art. 1. jeszcze bardziej szczegółowe określenie, uznając za niemieckie majątki, należące „do spółek, товариств i stowarzyszeń, zarządzanych lub kontrolowanych przez tychże obywateli, niezależnie od charakteru, celów i zadań tych spółek, товариств, stowarzyszeń, jak również, jeżeli siedziba ich znajduje się na terytorjum Niemiec, lub jeżeli działają one na podstawie statutów, zatwierdzonych przez władzę niemieckie, lub w których udziały ma państwo niemieckie.“

Tym sposobem przytoczone określenie stanowi rozwinięcie ogólnego terminu „spółki kontrolowane przez obywateli niemieckich“, użytego w traktacie pokoju. Pod to określenie dają się podciągnąć wszelkie wogóle niemieckie osoby prawne, niezależnie od charakteru ich działalności i miejsca ich siedziby. Wyjątek stanowią, oczywiście, wszelkie instytucje rządowe, których majątek nie podlega likwidacji, lecz przechodzi na rzecz Państwa Polskiego na zasadzie art. 256. tr. pok.

W myśl powyższego, podlegają likwidacji: a) wszelkie spółki handlowe i przemysłowe, zarządzane lub kontrolowane przez obywateli niemieckich, zamieszkałych zarówno w Polsce, jak i w Niemczech; b) prywatne instytucje oświatowe, kulturalne, dobroczynne i t. p., oraz także fundacje, mające osobowość prawną, działające na podstawie statutów niemieckich i zarządzane przez obywateli niemieckich; c) także instytucje o charakterze społecznym lub gospodarczym; d) prywatne instytucje finansowe i kredytowe, w których państwo niemieckie ma pewne wkłady i udziały.

Do rzędu tych ostatnich instytucyj należałoby, między innymi, zaliczyć:

1) Deutsche Mittelstandskasse w Poznaniu, gdyż jest to prywatne товарищество z ograniczoną poręką, do którego kapitału zakładowego, obok innych osób prawnych, przyczynił się również fiskus pruski znacznym wkładem. Przywileje, zawarowane statutem dla fiskusa pruskiego (wyznaczanie przewodniczącego i jego zastępcy w radzie nadzorczej, powoływanie kierowników товарищества przez tegoż przewodniczącego oraz uzależnienie odstąpienia udziałów i przyjmowania nowych członków), nie wystarczają, by uznać товарищество za pruską instytucję rządową.

2) Deutsche Bauernbank für Westpreussen w Gdańsku, gdyż jest to również prywatne товарищество z ograniczoną poręką, z udziałem majątkowym fiskusa pruskiego i za-

warowanemi dlań w statucie przywilejami tak, jak wyżej, pod punktem 1.

3) Deutsche Pfandbriefanstalt w Poznaniu, gdyż jest to instytucja prywatna, stojąca jedynie pod nadzorem państwowym. Oprócz fiskusa pruskiego, członkami jej są także inne osoby fizyczne i prawne, a zwłaszcza właściciele domów, którym instytucja ta udzieliła kredytu hipotecznego. Wprawdzie fiskus pruski dał podwalinę kapitałowi zakładowemu tej instytucji i zawarował sobie szczególny nad nią nadzór (członkowie zarządu są pośrednio urzędnikami państwowymi i, jako tacy, są zaprzysięgani). Jednak te uprawnienia nie są wystarczające, aby wymienioną instytucję uznać za państwową, skoro jest ona, na wzór Ziemstwa Kredytowego, całkiem odrębną osobą prawną i skoro członkami jej są również osoby prywatne.

4) Kreditanstalt für städtische Hausbesitzer der Provinzen Posen und Westpreussen w Poznaniu, gdyż jest to prywatne towarzystwo właścicieli domów, którzy otrzymali w niem kredyt na drugą hipotekę po pierwszej, udzielonej im przez Deutsche Pfandbriefanstalt. Fiskus pruski zastrzegł sobie tutaj tylko pewne prawa nadzorcze.

Natomiast do pruskich instytucyj państwowych należy zaliczyć banki rentowe, utworzone dla pojedynczych prowincyj pruskich, w celu ułatwienia spłaty ciężarów rzeczowych. Z nich na obszarze b. dzielnicy pruskiej działały:

1) Rentenbank für die Provinz Posen z siedzibą w Poznaniu, przeniesiony w 1919 r. do Wrocławia, i

2) Rentenbank für die Provinzen Ost- und Westpreussen z siedzibą w Królewcu.

Banki te powstały na zasadzie pruskiej ustawy z dnia 2. marca 1850 r. o utworzeniu banków rentowych (Zbiór ustaw pruskich, str. 112); otrzymały kapitał obrotowy od państwa; na czele ich stoi w każdej prowincji dyrekcja banku rentowego, jako kolegjalna władza administracyjna; najważniejszych członków owej dyrekcji mianują ministrowie skarbu i rolnictwa; pobory urzędników są przewidziane w budżecie państwowym (por. rozkaz najwyższy z dnia 24. czerwca 1850 r. — Zbiór ustaw pruskich, str. 341).⁷⁾

Jednakowoż należy zauważyć, że z pośród przytoczonych powyżej instytucyj niektóre już się spolszczyły siłą samych faktów, wskutek zmienionych warunków politycznych. Naprzykład, zarząd instytucyj, udzielających kredytu hipotecznego właścicielom domów, przeszedł już niemal całkowicie w ręce polskie, ponieważ większość domów, obciążonych kredytem, zmieniła w ostatnich paru latach swoich właścicieli. Oczywiście, przy takiej zmianie upada wszelka podstawa do likwidacji.

⁷⁾ Zob. okólnik Dep. Sprawiedliwości M.n. b. Dz. Pr. z dnia 25. czerwca 1921 L. 82.

C. Co podlega likwidacji.

Wyraźną tendencją traktatu wersalskiego jest zlikwidowanie w państwach sprzymierzonych własności niemieckiej. Wojna wykazała, że własność ta, pod wszelką postacią, jest niebezpieczna dla państw, w których się znajduje. Każda posiadłość niemiecka we Francji, każda ferma czy fabryka, okazała się punktem oparcia dla najeźdźców, przygotowanym z prawdziwie niemiecką dokładnością dla celów wojskowych.

Tendencja pozbycia się raz na zawsze wszelkiej własności niemieckiej znalazła swój wyraz w punkcie b) art. 297 tr. pok. (w zastosowaniu do Polski także w ust. 4 art. 92). Na zasadzie tego artykułu państwa sprzymierzone zachowują sobie prawo zatrzymania oraz likwidacji wszystkich majątków, praw i udziałów, należących w chwili uprawomocnienia się traktatu do obywateli niemieckich i spółek przez nich kontrolowanych na terytorjach tych państw.

Określenie obiektów, podlegających likwidacji, jako „wszystkie majątki, prawa i udziały (tous les biens, droits et intérêts)“, jest nader szerokie. Wynika z niego, że wszystko to, co z jakiegokolwiek tytułu stanowi własność obywatela niemieckiego, może być zlikwidowane. Potwierdzenie tego poglądu znajdujemy w rozporządzeniu wykon. do ustawy z dn. 4. marca 1920 r., które w art. 2., 4. i 8. zawiera wyszczególnienie podlegających rejestracji i zabezpieczeniu majątków niemieckich.

Na tej zasadzie majątki, podlegające likwidacji, dadzą się podzielić na następujące grupy:

a) majątki nieruchomości, miejskie i wiejskie, tudzież ich przynależności (inwentarz żywy i martwy — tak rolny, jak i przemysłowo-fabryczny);

b) wszelkie majątki ruchome, w ścisłym tego słowa znaczeniu (również surowce, półfabrykaty, towary i t. p.);

c) sumy w gotówce, depozyty, kaucje, wszelkiego rodzaju wierzytelności i należności (osobiste oraz hipoteczne i zastawne), prawa rentowe i gruntowe, wszelkie walory dywidendowe, procentowe i bezprocentowe;

d) prawa własności przemysłowej, literackiej i artystycznej;

e) majątki i prawa wątpliwe, sporne, tudzież stanowiące przedmiot procesu sądowego.

Natomiast, mojem zdaniem, powinny być zwolnione od likwidacji wszystkie te przedmioty, które, stosownie do obowiązujących dotychczas w Polsce ustaw proceduralnych (§ 811 niem. ust. post. cyw., art. 973 ros. u. p. c. i 251 austr. ord. egz.), nie ulegają zajęciu w drodze przymusowej egzekucji. Będzie to zgodne zarówno z naszym ogólnym ustawodawstwem, według którego likwidacja ma być przeprowadzona, jak i z wymogami słuszności i sprawiedliwości, które wszędzie powinny posiadać

jednakowy walor. Słuszność przeto nakazuje nie stosować zanađto dosłownie użytego w traktacie wyrażenia „wszystkie“⁸⁾.

Tutaj wreszcie, mówiąc o majątkach podlegających likwidacji, muszę zaznaczyć zasadniczą różnicę, jaka zachodzi między likwidacją, opierającą się na art. 297., względnie na ust. 4. art. 92. tr. pok., a przejęciem na rzecz Polski własności skarbu (fiskusa) niemieckiego, uskutecznianem na podstawie art. 256., względnie ust. 3. art. 92. tegoż traktatu. Zauważyłem bowiem, że dotąd nie wszyscy sobie tę różnicę dostatecznie uświadamiają.

Otóż zatrzymanie i likwidacja na podstawie art. 297. dotyczą prywatnych majątków niemieckich, przejęcie zaś z mocy art. 256. odnosi się do majątków rządowych (wszystkie dobra i wszelka własność Rzeszy i państw niemieckich). W pierwszym wypadku wartość majątków zatrzymanych lub zlikwidowanych będzie ustalona na zasadzie ogólnego ustawodawstwa Polski i wypłacona bezpośrednio byłym właścicielom; w drugim wypadku wartość przejętych majątków ustali Komisja odszkodowań w Paryżu i zapisze na dobro Niemiec — na rachunek sum, które się od nich należą sprzymierzonym z tytułu odszkodowań. W pierwszym wypadku były właściciel ma prawo zwrócić się z zażaleniem do Mieszanego Trybunału Rozjemczego, w drugim — wszelkie spory rozstrzyga sama Komisja odszkodowań. W pierwszym wypadku prawo likwidacji jest prawem fakultatywnem Polski, którego Rząd polski może się zrzec; w drugim — zrzeczenie byłoby możliwe tylko wówczas, gdyby Rząd polski sam wpłacił Komisji odszkodowań całkowitą wartość majątku, którego się zrzeka, albowiem wartość ta bynajmniej nie jest własnością Polski, lecz wspólną własnością wszystkich państw sprzymierzonych, którym należy się od Niemiec odszkodowanie.

Z tym ostatnim warunkiem należy poważnie się liczyć, zanim Rząd polski zrzeknie się czegokolwiek z majątków, które przechodzą nań na zasadzie art. 256. W szczególności dotyczy to jedynej własności prywatnej, która jest objęta tym artykułem — „prywatnych dóbr byłego cesarza Niemiec i innych osób pochodzenia królewskiego (*des autres personnes royales*)“.

Kwestja, kogo należy rozumieć pod takimi osobami, dotąd nie doczekała się ostatecznego rozwiązania. Niemcy, oczywiście, radziby wytłumaczyć, że osobami królewskiego pochodzenia są tylko: byli ich cesarz oraz byli królowie niemieccy — bawarski, saski i wirtemberski. Wszelako Rząd polski idzie dalej i, opierając się na dosłownem brzmieniu powyższego określenia — osoby „pochodzenia królewskiego“, a nie sami tylko „królowie“ — rozumie pod tem określeniem nie tylko całą rodzinę cesarską, lecz również członków wszystkich niemieckich rodzin

⁸⁾ Por. moją rozprawę: Obywatelstwo polskie i opcja wedl. tr. wers., zeszyt 5, str. 161—162.

panujących, niezależnie od noszonych przez nich tytułów — królewskich, wielkksiążęcych lub książęcych.

Do „osób pochodzenia królewskiego“ należy, mojem zdaniem, zaliczyć również wszystkich przedstawicieli domów tak zw. medjatyzowanych, jako potomków dawniejszych władców drobnych niemieckich państweczek. Niemcy przeciwko temu najgoręcej oponują. Wszakże za taką wykładnią przemawiają następujące względy:

Po — 1) Użycie w tekście art. 256. tr. pok. właśnie wyrażenia „osoby królewskie (personnes royales)“ w przeciwstawieniu do ściślejszego „byli władcy niemieccy (anciens souverains allemands)“, przytoczonego w art. 56. tegoż traktatu.

Po — 2) Fakt, iż między niemieckimi rodzinami książęcimi, które panowały do ostatnich czasów, a rodzinami medjatyzowanymi, które przestały panować przed stu laty, niema właściwie innej różnicy, oprócz owego stuletniego okresu czasu, który dzieli koniec panowania jednych i drugich.

Po — 3) Wbrew art. 4. ust. konst. prus., który orzeka równość wszystkich obywateli w obliczu prawa, członkowie rodzin medjatyzowanych korzystali z pewnych szczególnych przywilejów narówni z członkami domów panujących. Są to przywileje w zakresie wojskowości (zwolnienie od obowiązku służby wojskowej), w zakresie opodatkowania (zwolnienie od gminnego podatku dochodowego i powinności komunalnych w naturze, zaś co do b. rodziny panującej królewsko-hanowerskiej i rodzin książąt udzielnych heskiego i nassauskiego — zwolnienie wogóle od podatku dochodowego), wreszcie w zakresie sądownictwa (art. 7. ustawy wpraw. do org. władz sąd., art. 56. ust. wpraw. do kod. cyw. i § 219 ust. post. cyw.).

Po — 4) Używane przez członków powyższych rodzin tytułatury, np. regierender Fürst, Königliche Hoheit, Hochfürstliche Durchlaucht i t. p., oraz oznaczanie siebie w liczbie mnogiej, np. Wir finden Uns bewogen, Wir sehen Uns veranlasst, Unsere Genehmigung, Unsere Generalkasse i t. d., świadczą o tem, iż te osoby same uważają się za należące do domów panujących.

Po — 5) Jak to już zaznaczyłem, traktat pokoju wyraźnie dąży do zniesienia w państwach sprzymierzonych (w tej liczbie w Polsce) wszelkiej własności niemieckiej, jako dla nich niepożądaney i grożącej niebezpieczeństwem. Jeżeli zatem traktat przyznał Polsce prywatną własność b. cesarza niemieckiego, to niema zasady, aby inaczej traktować własność innych niemieckich domów panujących, królewskich i książęcych, między którymi, oprócz tytułu, niema zasadniczej różnicy; niema również zasady, aby wyodrębnić domy medjatyzowane, które poprzednio były

panującymi, a następnie pod względem prawnym zostały zrównane z panującymi

Umyślnie zatrzymałem się nieco dłużej nad sprawą domów medjatywizowanych, ponieważ niektóre nasze urzędy dotąd jeszcze nie sformowały sobie o niej dokładnego pojęcia. Były wypadki, że zezwalano na kupno majątków, należących do ksiąząt medjatywizowanych, w tem mniemaniu, iż majątki te podlegały likwidacji; zdarzył się gorszy wypadek, że zaakceptowano sprzedaż majątku, który był własnością panującego księcia Anhalt-Dessau, a więc co do którego nie mogło być wątpliwości, iż przechodzi na własność Państwa Polskiego. Z punktu widzenia prawnego, tranzakcje te są nieważne. Jeżeli jednak w dalszym ciągu będą się powtarzały podobne wypadki, wynikające z nierozróżniania likwidacji (art. 297) od przejęcia na rzecz państwa (art. 256), Skarb polski może być narażony na olbrzymie straty.

D. Postępowanie likwidacyjne.

I. Rejestracja i zabezpieczenie majątków niemieckich.

Na zasadzie punktu b) ust. 2. art. 297. tr. pok., właściciel niemiecki nie będzie mógł ani rozporządzać majątkami, prawami i udziałami, podlegającymi likwidacji, ani obciążać ich bez zgody Rządu polskiego. Tutaj wszakże należało liczyć się ze złą wolą likwidowanych, z których wielu nie zawahałoby się z pewnością przed użyciem wszelkich środków, byle tylko uniknąć grożącej im likwidacji. W pierwszym rzędzie należało uprzedzić wszelkie fikcyjne lub symulacyjne tranzakcje, któreby zmierzały do obejścia przez niemieckich właścicieli przepisów traktatu wersalskiego.

W tym celu była wydana ustawa z dnia 4. marca 1920 r. o rejestracji i zabezpieczeniu majątków niemieckich. Na mocy tej ustawy, oraz rozporządzenia wykonawczego do niej, wszelkie majątki, prawa i interesy, należące dnia 10. stycznia 1920 do obywateli Rzeszy niemieckiej lub osób prawnych (spółek, товариств i stowarzyszeń), zarządzanych lub kontrolowanych przez tychże obywateli, podlegały zgłoszeniu przed właściwymi władzami administracyjnymi pierwszej instancji, wskazanymi w art. 6. i 7. rozp. wyk. Do zgłoszenia tych majątków, praw i interesów byli obowiązani: ich właściciele, dzierżawcy, użytkownicy, umowni i faktyczni posiadacze, depozytariusze, dłużnicy, wierzyciele, zarządcy, kuratorzy, pełnomocnicy (także sądowi w procesach sądowych), oraz zarządy lub dyrekcje spółek, товариств i stowarzyszeń (art. 5. ustawy i art. 4. i 5. rozp. wyk.). Zgłoszeń, w formie szczegółowych piśmiennych deklaracyj (art. 8. rozp. wyk.), należało dokonać w b. dzielnicy pruskiej w ciągu czterech tygodni od dnia ogłoszenia rozporządzenia wykonawczego w Dzienniku Urzędowym, t. j. od 15. lipca 1920. r. (Nr. 35, str. 725.), a w pozostałych dzielnicach — w ciągu dwóch mie-

sięcy, licząc od daty ogłoszenia tegoż rozporządzenia w Dzienniku Ustaw, t. j. od 10. czerwca 1920. r. (Nr. 45 poz. 282). Po otrzymaniu deklaracji, władze, upoważnione do ich przyjmowania, były obowiązane przesłać je do Głównego Urzędu Likwidacyjnego, a ten ostatni przekazywał je właściwym ministerjom (art. 13. rozp. wyk.). Niezgłoszenie majątku, prawa lub interesu, ukrywanie ich, niszczenie lub usuwanie, wreszcie złożenie danych niezgodnych z rzeczywistością, pociągały za sobą na mocy wyroku sądowego karę aresztu lub grzywnę, bądź też obie te kary łącznie (art. 12. ustawy).

Zgłoszone w ten sposób majątki, prawa i interesy podlegały w dalszym ciągu zabezpieczeniu przed nadużyciami ze strony ich niemieckich właścicieli. Mianowicie, stosownie do art. 6. ustawy, nie mogły być alienowane, obciążane, wydzierżawiane ani wywożone poza granice Rzeczypospolitej Polskiej, a wierzytelności — spłacane bez zezwolenia prezesa Gł. Urzędu Likwidacyjnego, udzielonego w porozumieniu z ministrem spraw zagranicznych i właściwym ministrem. Za właściwe zaś uważa się: 1) w stosunku do majątków rolnych i leśnych — Ministerjum Rolnictwa i Dóbr Państwowych; 2) w stosunku do majątków przemysłowych i handlowych — Ministerjum Przemysłu i Handlu; 3) w stosunku do kapitałów, walorów i wierzytelności oraz instytucji finansowych — Ministerjum Skarbu; 4) w stosunku do kolei żelaznych — Ministerjum Kolei Żelaznych; 5) w stosunku do zakładów i urządzeń użyteczności publicznej, oraz innych nieprzewidzianych wyżej przedmiotów i praw majątkowych — Ministerjum Spraw Wewnętrznych; 6) w stosunku do wszystkich, z wyjątkiem kolei żelaznych, majątków, praw i interesów na terenie byłej dzielnicy pruskiej — Ministerjum b. Dzielnicy Pruskiej (art. 11. ustawy).⁹⁾

Zakaz, zawarty w art. 6. ustawy, w zupełności zgadza się z. odnośnym przepisem punktu b) art. 297. tr. pok. Dalsza logiczna konsekwencja — unieważnienie wszelkich czynności prawnych, dokonanych wbrew art. 12. tejże ustawy. Unieważnienie nastąpi w drodze sądowej, na żądanie Gł. Urzędu Likwidacyjnego (art. 7.).

Właściciele, względnie posiadacze majątków, praw lub interesów, podlegających zgłoszeniu, winni nimi zarządzać i korzystać z nich według zasad, ogólnie przyjętych w danej dziedzinie gospodarczej (art. 9.) Jednakowoż prezes Gł. Urzędu Likwidacyjnego, w porozumieniu z ministrem spraw zagranicznych i z właściwym ministrem, może zdecydować oddanie takich majątków i praw pod przymusowy zarząd państwowy, przyczem wykonanie tej decyzji i mianowanie zarządcy należy już do

⁹⁾ Por. art. 4. ustawy z dn. 15. lipca 1920. r. W razie przeprowadzenia unifikacji, kompetencje Ministerjum b. Dzielnicy Pruskiej przeszłyby, oczywiście, na odnośne centralne ministerja.

właściwego ministra, stosownie do rodzaju majątku lub prawa (art. 10.). Wszelkie podlegające zgłoszeniu majątki, prawa i interesy mogą być zatrzymane lub zlikwidowane sposobem, określonym przez ogólną ustawę o likwidacji (art. 13.).

II. Komitety Likwidacyjne.

W celu przeprowadzenia likwidacji niemieckich majątków, praw i interesów, zostały utworzone przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym dwa Komitety Likwidacyjne — jeden z siedzibą w Warszawie i drugi w Poznaniu. Ustrój ich i zakres działania są określone w art. 3. ustawy z dn. 15. lipca 1920. r., w rozporządzeniu Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego w przedmiocie regulaminu Komitetów Likwidacyjnych oraz w § 1. rozporządzenia tegoż Prezesa z dn. 14. maja 1921 r.

Zakres działania Komitetu Likwidacyjnego w Warszawie obejmuje cały obszar Rzeczypospolitej Polskiej, z wyjątkiem b. dzielnicy pruskiej. Ta ostatnia podlega Komitetowi Likwidacyjnemu w Poznaniu (art. 1. rozp. z dn. 14. V. 1921 r.). Przewodniczącym komitetu w Warszawie jest prezes Gł. Urzędu Likwidacyjnego, w Poznaniu — komisarz tegoż Urzędu. W skład obydwóch Komitetów Likwidacyjnych wchodzi, jako stali członkowie, delegat Prokuratury Generalnej Rzpltej Polskiej i delegat Ministerjum Spraw Zagranicznych, oraz w każdym poszczególnym wypadku delegat tego ministerjum, do właściwości którego należy likwidowany majątek (art. 11. ustawy z dnia 4. III. 1920 r.), lub delegat Głównego Urzędu Ziemskiego, o ile obiekt likwidacji stanowi nieruchomość ziemską. W skład Komitetu Likwidacyjnego w Poznaniu, w dziedzinach niepodległych ogólnym władzom centralnym, wchodzi delegaci odpowiednich departamentów Ministerjum b. Dzielnicy Pruskiej (art. 3. ustawy z dn. 15. VII. 1920 r., art. 1.—4. rozp. reg.).

Do zakresu działania Komitetów Likwidacyjnych, stosownie do art. 2. ustawy z dnia 15. VII. 1920 r. i art. 13. rozp. reg., należy:

- 1) kwalifikowanie do likwidacji majątków, praw i interesów: a) zarejestrowanych w myśli ustawy z dn. 4. III. 1920 r., b) będących w ewidencji poszczególnych ministerjów lub urzędów, c) będących w ewidencji Komitetów Likwidacyjnych;
- 2) decyzja o sposobach prowadzenia likwidacji;
- 3) przeprowadzenie samej likwidacji;
- 4) zwalnianie od niej;
- 5) wydawanie wszelkich zarządzeń związanych z likwidacją.

Szczególnie baczną uwagę winny zwracać Komitety Likwidacyjne na to, czy dany majątek podlega likwidacji ze względu na subiektywne cechy jego właściciela (obywatelstwo niemieckie).

Pisałem o tem wyżej, tutaj tylko zaznaczę, że nieprawidłowe rozstrzygnięcie tej kwestji, dałoby możność osobie interesowanej zaskarżenia decyzji Komitetu do Mieszanego Trybunatu Rozjemczego.

Do rozpatrywania spraw Komitet przystępuje na wniosek swego przewodniczącego lub ministra, do którego kompetencji ze względu na rodzaj, należy likwidowany majątek, prawo lub interes (art. 6. ustawy z dn. 15. VII. 1920 r.). Dla prawomocności uchwał niezbędną jest obecność trzech członków Komitetu, w tej liczbie przewodniczącego lub jego zastępcy i delegata właściwego ministerjum (art. 20. rozp. reg.). Postanowienia Komitetu zapadają zwykłą większością głosów; w razie ich podziału, decyduje głos przewodniczącego (art. 15. ustawy z dn. 15. VII. 1920 r. i art. 21. ust. 1. rozp. reg.) Postanowienia te nie ulegają zaskarżeniu i, jako ostateczne, podlegają wykonaniu narówni z prawomocnymi wyrokami sądów (art. 14. ustawy z dn. 15. VII. 1920 r.).

W razie potrzeby, Komitet Likwidacyjny ma prawo powoływać rzeczoznawców, którzy za swoją pracę otrzymują, na żądanie, stosowne wynagrodzenie oraz zwrot kosztów podróży w wypadkach, gdy są delegowani poza obręb miejscowości, w której mieszkają (art. 7. i 8. rozp. reg.). Koszty likwidacji obciążają całkowicie likwidowany majątek, prawo lub interes (art. 15. ustawy z dn. 11. VII. 1920 r.).

III. Sposoby likwidacji.

Ustawa z dnia 15. lipca 1920 r. przewiduje w art. 2. trzy sposoby likwidacji: a) przez zbycie majątku, prawa lub interesu przez samych właścicieli w drodze dobrowolnej umowy, b) przez zatrzymanie ich na rzecz państwa i c) przez zarządzenie sprzedaży przymusowej. Komitet Likwidacyjny ostatecznie decyduje, jaki z tych trzech sposobów należy zastosować do danego majątku, prawa lub interesu (art. 14. rozp. reg.). W tym celu Komitet segreguje posiadany przezeń materiał, dotyczący podlegających likwidacji majątków, i uprzednio przesyła go do właściwych ministerjów (względnie do departamentów Ministerjum b. Dz. Pr.) lub do Głównego Urzędu Ziemskiego, o ile przedmiotem likwidacji jest majątek ziemski. Jednocześnie Komitet wyznacza wymienionym urzędom terminy, w ciągu których mają one, za zwrotem akt, wypowiedzieć swe wnioski co do sposobu likwidacji oraz warunków, jakim winien odpowiadać nowonabywca, w razie postawienia wniosku o likwidacji w drodze dobrowolnego zbycia majątku przez właściciela (art. 15. ust. 1. i 2. rozp. reg.).

Tutaj wszelako odrazu winienem zaznaczyć, że ponieważ ostateczna decyzja o sposobach likwidacji należy do Komitetu Likwidacyjnego, więc wnioski ministerjalne bynajmniej nie mają

dla Komitetu charakteru wiążącego. Są to raczej wnioski przygotowawcze, informacyjne, które nie mogą krępować przeciwnej decyzji Komitetu, gdyby takowa na zasadzie głosowania zapadła.

Termin, w ciągu którego poszczególne ministerja będą obowiązane udzielać odpowiedzi na stawione sobie, w myśl art. 15. ust. 2. rozp. reg., pytania, Komitet Likwidacyjny w Poznaniu określił na 3 tygodnie; termin zaś, w którym Ministerjum Skarbu winno zgłaszać swe odpowiedzi stosownie do ust. 3. tegoż artykułu, oznaczono na 2 tygodnie. W razie nieotrzymania w powyższych terminach odpowiedzi, Komitet władny będzie uważać to za pozostawienie sobie wolnej ręki i powziąć decyzję co do sposobu likwidacji całkiem samodzielnie (art. 17. rozp. reg.).

Po powzięciu decyzji, Komitet Likwidacyjny ogłasza w Monitorze Polskim¹⁰⁾ o postanowieniu stosowania względem danego majątku, prawa lub interesu likwidacji (§ 2. rozp. z dn. 14. V. 1921 r.) i o sposobie jej przeprowadzenia (art. 16. rozp. reg.). Nie widzę potrzeby pomieszczania wiadomości o tem w dwóch oddzielnych ogłoszeniach: wystarczy jedno, w któremby jednocześnie podano wiadomość zarówno o samej likwidacji, jak i o sposobie jej przeprowadzenia. Niezależnie od ogłoszenia, Komitet obowiązany jest zawiadomić o tem likwidowanego listem poleconym (art. 16. rozp. reg. i § 3. rozp. z dn. 14. V. 1921 r.).

Najdalej w ciągu 20 dni od dnia ogłoszenia w Monitorze Polskim, właściciel likwidowanego majątku, prawa lub interesu winien podać właściwemu Komitetowi Likwidacyjnemu swoje miejsce zamieszkania. Oprócz tego, o ile podlega Komitetowi w Warszawie, a mieszka poza Warszawą, winien w tymże terminie wskazać osobę, zamieszkałą w Warszawie i upoważnioną do odbioru pism dla niego przeznaczonych. O ile zaś podlega Komitetowi w Poznaniu, a mieszka poza obrębem b. dzielnicy pruskiej, winien w tymże celu wskazać osobę, zamieszkałą na obszarze b. dzielnicy pruskiej (§ 4. rozp. z dn. 14. V. 1921 r.). Wskazany powyżej 20-dniowy termin przedłuża się do 6. tygodni, jeżeli właściciel przybywa zagranicą (§ 5.). Zaniedbanie powyższych obowiązków pociąga za sobą wywieszenie w kancelarji Komitetu Likwidacyjnego wszelkich zawiadomień i pism, skierowanych przez Komitet do likwidowanego właściciela, przyczem ten ostatni nie będzie miał prawa zasłaniać się niewiadomością o tych zawiadomieniach (§ 6.). Jeśli likwidowany majątek, prawo lub interes należy do kilku właścicieli, wystarcza doręczenie zawiadomień i pism temu z nich, którego dokładny adres jest w posiadaniu Komitetu (§ 7.). Oczywiście, ma to miejsce wówczas,

¹⁰⁾ Komitet Likwidacyjny w Poznaniu — w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej. Po przeprowadzeniu unifikacji — również w Monitorze.

gdy adresy pozostałych właścicieli nie są znane. W przeciwnym razie należy wysłać zawiadomienia wszystkim.

W razie, jeśli Komitet Likwidacyjny zadecyduje, iż dany majątek, prawo lub interes ma być zlikwidowany przez zbycie w drodze dobrowolnej umowy, wyznacza się właścicielowi termin, w ciągu którego ma dokonać transakcji, oraz wymienia się warunki, jakim powinien odpowiadać nowonabywca (art. 7. ustawy z dn. 15. VII. 1920 r.). Termin ten nie może być krótszy od jednego miesiąca i nie powinien przekraczać sześciu miesięcy, licząc od daty doręczenia właścicielowi odpisu postanowienia Komitetu (art. 8. tejże ustawy). Odpis winien być wysłany listem poleconym. Za datę doręczenia uważa się dzień oddania tego listu na pocztę (§ 3. rozp. z dn. 14. V. 1921 r.).

Co do warunków, jakim winien odpowiadać nabywca nie znajdujemy bliższych wyjaśnień ani w ustawie z dn. 15. lipca 1921 r., ani w rozporządzeniu wykonawczem. Z tego wynika, że pod tym względem Komitetu Likwidacyjnego niczem nie są skrzepowane. Jako pierwszy nieodzowny warunek, uważam posiadanie przez nowonabywcę obywatelstwa polskiego. Jeśli się likwiduje, w myśl traktatu wersalskiego, własność niemiecką, to oczywiście w tym celu, aby wzmocnić przez to polski stan posiadania, a nie oddawać ją zpowrotem w ręce niemieckie. Następnie sądzę, że z pośród obywateli polskich pierwszeństwo muszą mieć: po — 1) reemigranci — w szczególności ci, którzy pochodzą z obszarów plebiscytowych lub padli ofiarą gwałtów niemieckich; po — 2) zdemobilizowani oficerowie i żołnierze — przedewszystkiem inwalidzi oraz ci, co się odznaczili na polu walki; po — 3) małorolni — o ile chodzi o drobne posiadłości wiejskie. W zależności od różnych rodzajów likwidowanych majątków (rolne, handlowe, przemysłowe i t. d.), należy zwracać także baczną uwagę na fachowe kwalifikacje nowonabywców, ażeby majątki te były odpowiednio eksploatowane, oraz aby nie stały się później przedmiotem spekulacji. Zatem nie można pomijać i moralnej strony nabywców: paskarzy i innych tego pokroju kandydatów trzeba stanowczo dyskwalifikować.

Zbycie majątku, prawa lub interesu osobie, która nie odpowiada warunkom, postawionym przez Komitet Likwidacyjny, jest nieważne (art. 9. ustawy z dn. 15. VII. 1920 r. i art. 18. rozp. reg.). Gdy zaś Komitet stwierdzi, iż warunkom uczyniono zadość, natenczas umowa nabiera mocy obowiązującej (art. 18. rozp. reg.), nabywca składa cenę kupna Komitetowi, który następnie, po potrąceniu kosztów postępowania (art. 15. ustawy z dnia 15. VII. 1920 r.), zawiadamia likwidowanego o terminie i trybie otrzymania należnej mu zapłaty (§ 9. rozp. z dn. 14. V. 1921 r.).

Pytanie, co się stanie z majątkiem, nie zbytym przez właściciela stosownie do wymogów art. 7. i 8. ustawy z dn. 15. VII.

1920 r.? W artykułach tych, jak już wiemy, postawiono dla sprzedaży dwa zasadnicze warunki: termin, w którym ma ona nastąpić (od 1—6 miesięcy), i osobiste kwalifikacje nabywcy. Jedno i drugie oznacza Komitet Likwidacyjny. Otóż, według art. 10. tejże ustawy, majątek, prawo lub interes, nie zbyte przez właściciela we wskazanym w art. 7. i 8. trybie i terminie, przechodzi na rzecz państwa według szacunku, który ustala Komitet; stosownie zaś do art. 13., majątki, prawa i interesy zakwalifikowane do likwidacji, lecz nie zatrzymane na rzecz państwa, ani nie zlikwidowane przez właściciela w drodze dobrowolnej, ulegną przymusowej sprzedaży. Pozorna sprzeczność: zdawałoby się bowiem, że podług art. 10. niezlikwidowany dobrowolnie majątek przechodzi na rzecz państwa, a na zasadzie art. 13. — że ulega przymusowej sprzedaży. Winna tu, oczywiście, niefortunna redakcja art. 13. Redaktorowi ustawy chodziło o oznaczenie, które z zakwalifikowanych do likwidacji majątków ulegają przymusowej sprzedaży, przewidzianej w art. 2. jako trzeci sposób (punkt c) przeprowadzenia likwidacji. Są to mianowicie wszystkie majątki zakwalifikowane do likwidacji, z wyjątkiem tych, co do których zastosowano dwa pierwsze sposoby jej przeprowadzenia — dobrowolne zbycie (punkt a) i zatrzymanie na rzecz państwa (punkt b). Myśl tę wyrażono negatywnie w ten sposób, że przymusowej sprzedaży ulegną „majątki, prawa i interesy zakwalifikowane do likwidacji, lecz nie zatrzymane na rzecz państwa“ (punkt b) — bo jeśli je zatrzymano, to nie można ich sprzedawać — „ani nie zlikwidowane przez właściciela w drodze dobrowolnej“ (punkt a) — bo jeśli je właściciel zlikwidował dobrowolnie, to również sprzedaż przymusowa jest wykluczona. Myśl ta stała się dwuznaczną wobec art. 10., określającego konsekwencje niezbycia majątku przez właściciela we wskazanym w art. 7 i 8. trybie i terminie. Tymczasem w art. 13. redaktor ustawy o tych konsekwencjach bynajmniej już nie myślał, załatwiwszy się z nimi ostatecznie w art. 10. i wskazawszy w nim, co się ma stać z niezłytym przez właściciela majątkiem. Ten art. 10. jest ostatnim z szeregu tych, które traktują o pierwszym sposobie likwidacji — w drodze dobrowolnej umowy (art. 7. — 10.), następnie mówi się o drugim sposobie — zatrzymaniu na rzecz państwa (art. 11.—12.) i wreszcie o trzecim — sprzedaży przymusowej (art. 13.). Dla uniknięcia dwuznaczności należało powiedzieć, że ulegną przymusowej sprzedaży „majątki..... nie zatrzymane na rzecz państwa i nie podlegające zlikwidowaniu przez właściciela w drodze dobrowolnej“.

Gdy do powyższych moich wywodów dodam jeszcze tę uwagę, że ustawa z dnia 15. VII. 1920 r. układana była w czasie największego bodaj rozkwitu w Polsce etatyzmu, kiedy starano się jaknajwięcej zagarnąć dla państwa, że ta myśl bez wątpienia przyświecała twórcom omawianej ustawy, mogę z całą sta-

nowością twierdzić, że jedynym skutkiem niezbycia majątku przez właściciela, stosownie do dosłownego brzmienia art. 10., będzie przejście owego majątku na rzecz państwa za odpowiednim wynagrodzeniem. Z tego powodu uważam za niezasadne mniemanie, rozpowszechnione dotąd nawet wśród sfer miarodajnych, jakoby właśnie redakcja art. 10. była błędną: zamiast kategoriycznego „przechodzi“ należało powiedzieć w nim fakultatywnie „może przejść“. Tym sposobem, w razie uchybienia przez właściciela warunkom wskazanym w art. 7. i 8. i zlikwidowania majątku w drodze dobrowolnej umowy, pozostawałyby do wyboru dwa inne sposoby likwidacji: albo państwo zatrzymałoby ów majątek dla siebie, albo, jeśliby nie zatrzymało, zlikwidowałoby go przez sprzedaż przymusową. Takie komentowanie ustawy uważam za błędne, albowiem musimy opierać się na jej urzędowym tekście, zawierającym właściwe brzmienie. Dlatego nie możemy suponować, iż zamiast „przechodzi“ powinno być „może przejść“, i wysnuwać stąd dalsze fałszywe wywody, mające zastosowanie już w życiu praktycznym.

Przy zatrzymaniu majątku, prawa lub interesu na rzecz państwa, Komitet Likwidacyjny określa jego wartość (art. 19. rozp. reg.). W tym celu wzywa właściciela likwidowanego majątku, aby tenże przed upływem wyznaczonego mu terminu (od 1. do 6. mies. od dnia doręczenia właścicielowi wezwania lub ogłoszenia w Monitorze Polskim, względnie w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dz. Prus.) złożył Komitetowi ocenę majątku, popartą odpowiednimi dowodami (art. 11. ustawy z dn. 15. VII. 1920 r. i § 10. rozp. z dn. 14. V. 1921 r.). Po otrzymaniu takiej oceny lub po upływie wyznaczonego terminu Komitet zarządza oszacowanie likwidowanego majątku, prawa lub interesu przy udziale jednego lub więcej rzeczoznawców (art. 19. rozp. reg. i § 11. rozp. z dn. 14. V. 1921 r.). Jeżeli w tem postępowaniu bierze udział sam właściciel, przysługuje mu prawo przedstawiania Komitetowi swoich uwag w przedmiocie oceny (art. 12. ustawy z dn. 15. VII. 1920 r.).

O szacowaniu likwidowanych majątków, praw i interesów będę mówił później. Tutaj chciałbym jeszcze tylko zastanowić się nad kwestją, czy Komitet Likwidacyjny ma prawo zatrzymać takie majątki na rzecz państwa wbrew wnioskowi właściwych ministerjów (art. 15. rozp. reg.). Sądzę, że tak, a to dlatego, że ostateczna decyzja należy zawsze do Komitetu. Tylko że w takich wypadkach Komitet winien uprzednio porozumieć się z Ministerjum Skarbu, w celu uzyskania odpowiednich kredytów.

Pomijając tę okoliczność, że przy obecnych trudnych warunkach budowlanych zatrzymanie na rzecz państwa niektórych obiektów, szczególnie nieruchomości miejskich, będzie bardzo pożądane (np. w celu pomieszczenia w nich biur rządowych), często zdarzyć się może, że również ze względów czysto poli-

tycznych albo narodowych zatrzymanie takie będzie najbardziej wskazanym sposobem przeprowadzenia likwidacji. Dotyczy to przede wszystkim byłego zaboru pruskiego, jako najwięcej wystawionego na ataki niemieczyny. Zatrzymując tedy dla siebie różne obiekty, przeznaczone do zlikwidowania, państwo zyskuje wolną rękę w dysponowaniu niemi według swojego uznania i będzie mogło następnie sprzedać je osobom, przedstawiającym niezbędne kwalifikacje pod względem moralnym i narodowym. Nadto przy takiej sprzedaży państwo będzie mogło zastrzec sobie prawo pierwokupna, przeciwdziałając w ten sposób spekulacji i dalszemu przejściu zlikwidowanych majątków w niepowołane ręce.

Z powyższych względów uważam za najmniej wskazany trzeci sposób likwidacji — sprzedaż przymusową (art. 2. i 13. ustawy z dn. 15 VII. 1920 r. i art. 14. rozp. reg.) Ma się ona odbywać na zasadzie przepisów dodatkowych, które wszakże dotąd nie zostały jeszcze wydane. W każdym razie nie mogą one daleko odbiegać od ogólnych przepisów postępowania cywilnego, normujących sposób przymusowego wykonania z wyroków sądowych. Państwo traci tutaj bezpośredni wpływ na wybór nabywcy i musi ograniczyć się do najbardziej ogólnych wymogów, wypływających z ustawodawstwa polskiego, np. żądając, aby nabywca był obywatelem polskim. Tutaj bowiem liczyć się należy z zasadniczym przepisem traktatu wersalskiego, że warunki sprzedaży nie mogą uchybiać ogólnemu ustawodawstwu polskiemu.

Jakikolwiek sposób likwidacji obierze Komitet Likwidacyjny, pamiętać trzeba, iż w myśl p. 1. ust. 4. art. 92. i p. h) art. 297. tr. pok., Polska, jako państwo nowe, będzie musiała wypłacać sumy, uzyskane z likwidacji, bezpośrednio uprawnionym właścicielom zlikwidowanych majątków, praw i interesów. Z sum tych ulegają potrąceniu tylko koszty postępowania likwidacyjnego. Pod tym względem położenie właścicieli niemieckich w Polsce jest znacznie korzystniejsze, aniżeli w innych państwach: w Polsce otrzymują oni od razu uzyskane sumy, a w innych krajach sprzymierzonych muszą się dopiero zwracać o odszkodowanie z tytułu likwidacji ich majątków do rządu niemieckiego.

Jak już mówiłem, traktat pokoju dąży do zlikwidowania w państwach sprzymierzonych własności niemieckiej, jako wrogiej i dla tych państw pod każdym względem niebezpiecznej. Dla Polski, a w szczególności dla jej zachodnich dzielnic, bezpośrednio graniczących z Niemcami, ma to niezmiernie doniosłe znaczenie. Bo chociaż ludność niemiecka pod względem gospodarczym i poczęści nawet kulturalnym stanowi element bezsprzecznie dodatni, to jednak te jej zalety żadną miarą nie mogą zrównoważyć nastrojów antypaństwowych, jakie ta ludność żywi względem Polski.

Należy więc skrupulatnie wykorzystać te prawa, które służą Polsce na mocy traktatu pokoju, i pilnie baczyć, aby te prawa w niczem nie zostały uszczuplone. W pierwszym rzędzie trzeba bezwzględnie zastosować likwidację do wszystkich tych obiektów, które noszą niewątpliwie charakter germanizatorski, jak np. osady kolonizacyjne. Ponieważ traktat daje Polsce potężną broń przeciwko Niemcom, zapewniając jej możność, narówni z innymi państwami sprzymierzonymi, całkowitego niemal zlikwidowania własności niemieckiej, przeto uważam, że interes państwowy wymaga, aby tej broni z rąk nie wypuszczać. A to już całkowicie od nas zależy.

IV. Oszacowanie likwidowanych majątków.

Oszacowanie majątków, praw i interesów następuje w razie zatrzymania ich na rzecz państwa i w razie sprzedaży przymusowej. Komitet Likwidacyjny przedewszystkiem wzywa właściciela, aby mu złożył przed upływem wyznaczonego terminu swoją ocenę, popartą odpowiednimi dowodami. Następnie w wypadkach, kiedy Komitet uzna to za potrzebne, powołuje się jednego lub więcej rzeczoznawców, którzy szacują zatrzymany przedmiot stosownie do zasad, ustalonych przez Komitet, i z uwzględnieniem oceny właściciela, o ile jest poparta dowodami (art. 11. ustawy z dn. 15. VII. 1920 r., art. 9. rozp. reg. i §§ 10. i 11. rozp. z dn. 14. V. 1921 r.). Jeżeli przedmioty taksowane mają kurs na giełdzie warszawskiej, poznańskiej lub berlińskiej albo też cenę handlową, rzeczoznawcy winni je uwzględniać przy taksowaniu (§ 11. rozp. z dn. 14. V. 1921 r.). Ostateczne określenie wartości likwidowanego majątku, prawa lub interesem, na zasadzie posiadanych w tym względzie danych, należy do kompetencji Komitetu Likwidacyjnego (art. 10. rozp. reg.). Gdyby jednak likwidowany przedmiot, po dokonaniu oceny, lecz przed objęciem go w posiadanie przez państwo, uległ jakiegokolwiek zmianie, Komitet Likwidacyjny będzie władny sprostować wysokość oceny (§ 12. rozp. z dn. 14. V. 1921 r.).

Przy szacowaniu majątków, praw i interesów mogą wyniknąć rozmaite kwestje, na które pragnąłbym zwrócić uwagę. Przedewszystkiem kwestja przewalutowania hipotek. Nastręcza ona wielkie trudności z powodu chaosu, jaki zapanał w naszych stosunkach walutowych. Przy regulowaniu spraw, wymienionych w art. 297, pomiędzy Niemcami a Polską tudzież między obywatelami tych krajów, miały być stosowane postanowienia działu III. traktatu pokoju co do waluty, w której ma być dokonana zapłata, oraz co do kursu zamiany (§ 14. aneksu do art. 298). Dla Polski, jako państwa nowopowstałego, znaczy to, że zarówno waluta, jak i kurs zamiany będą określone przez Komisję odszkodowań w Paryżu (art. 296. p. d.) Jednakowoż tutaj należy zauważyć, że traktat pokoju przyjął za zasadę, iż

długi będą płacone i zapisywane na kredyt w walucie zainteresowanego mocarstwa sprzymierzonego lub stowarzyszonego, a więc analogicznie powinny być regulowane również w walucie polskiej, a nie niemieckiej. Przeliczenie ma nastąpić na zasadzie przedwojennego kursu zamiany, t. j. przeciętnego kursu przekazów telegraficznych zainteresowanego mocarstwa sprzymierzonego w przeciągu miesiąca, który poprzedził rozpoczęcie kroków nieprzyjacielskich między tem mocarstwem a Niemcami. Gdyby więc i tutaj zastosować analogję i przyjąć jako początek wojny z Niemcami, np. dzień 27. grudnia 1918 r., kiedy wybuchło powstanie Wielkopolskie, lub 4. czerwca 1914 r., kiedy Komitet Narodowy w Paryżu ogłosił odezwę, wzywającą do walki z Niemcami, na skutek czego Polska została uznana przez mocarstwa sprzymierzone za stronę wojującą — to w takim razie kurs zamiany wypadłby marka za markę.

W teraźniejszych warunkach analogje powyższe, aczkolwiek logiczne i wypływające z traktatu, mogą mieć co najwyżej teoretyczne znaczenie, a to dlatego, że Komisja odszkodowań obecnie nie jest skłonną uznać Polskę za stronę wojującą; że stan naszej waluty jest istotnie katastrofalny i nic się nie robi, aby ją poprawić; wreszcie — że taż Komisja odszkodowań dotychczas nie określiła ani waluty, ani kursu zamiany, z powodu zaś trudności, jakie nastęrcza rozwiązanie tej kwestji, bynajmniej z tem się nie śpieszy. Liczy może na to, że nastąpi porozumienie między zainteresowanymi państwami, któreby mogła uznać i zatwierdzić bez dalszych zachodów.

Wobec tego nie widzę innego wyjścia, jak przy przewalutowywaniu hipotek trzymać się zasad, opartych na ogólnych przepisach prawa cywilnego i polskich rozporządzeniach walutowych.¹¹⁾ Waluta, w jakiej hipoteka ma być spłacona, zależy od miejsca płatności. O miejscu płatności rozstrzyga umowa, w braku zaś umowy — ustawa (§§ 269, 270 niem. kod. cyw.). Jeżeli zatem miejsce płatności znajduje się w Polsce, ma zastosowanie ustawa z dnia 20. listopada 1919 r. o walucie w obrębie b. dzielnicy pruskiej (Tyg. Urz. Nr. 67), to znaczy — należy spłacić, względnie przejąć, taką hipotekę w markach polskich w równej nominalnej sumie: 100 marek polskich za 100 marek niemieckich (punkt IV. rozp. M-stwa b. dz. pr. z dn. 14 I. 1920 r. — Dz. Urz. Nr. 7 str. 131). W innych dzielnicach przewalutowanie następuje w stosunku 70 mk. polskich za 100 koron i 216 mk. polskich za 100 rubli.

Nie potrzebuje objaśniać, że w zastosowaniu do hipotek przedwojennych jest to monstrualna krzywdą, której ofiarą padli

¹¹⁾ Stosuje się to w głównej mierze do b. dzielnicy pruskiej, gdzie jest mnóstwo nieruchomości, obciążonych hipotekami płatnemi w Niemczech. W innych dzielnicach będą to wyjątkowe wypadki.

i ciągle jeszcze padają wszyscy dawni wierzyciele hipoteczni, nie wyłączając samego Skarbu państwa, który ma zabezpieczone hipotecznie różne należności. Ponieważ sprawa przewalutowania hipotek istotnie jest bardzo trudną i skomplikowaną, więc poradzono sobie z nią w ten sposób, że machnięto na nią ręką, podobnie jak na wiele innych trudnych i skomplikowanych kwestyj. Setki tysięcy ludzi zostało w ten sposób doszczętnie zrujnowanych. Skarb również poniósł i ponosi miliardowe straty. Niemniej jednak ustawy i rozporządzenia, dotyczące przerachowania walut dawnych państw zaborczych, zachowują dotąd moc obowiązującą.

Jeżeli miejsce płatności długu znajduje się w Niemczech, można go tymczasowo nie płacić na zasadzie moratorium, udzielonego ustawą z dnia 20. XI. 1919 r. Lecz jak taki dług przewalutować? Ponieważ uiszczenie musiałoby nastąpić w walucie niemieckiej, więc sędzę, że przy ocenie likwidowanych obiektów trzeba by przejmować także hipoteki według giełdowego kursu marki niemieckiej. O ile mi wiadomo, na tem stanowisku zamierza stanąć Komitet Likwidacyjny w Poznaniu. Takie postawienie kwestji nie wydaje mi się zbyt ryzykownem ze względu na to, że wzrost wartości nieruchomości w tutejszej dzielnicy idzie w równym tempie ze wzrostem marki niemieckiej. Zresztą przed objęciem likwidowanego przedmiotu w posiadanie państwa, Komitet Likwidacyjny może każdego czasu skorzystać z uprawnienia, udzielonego mu w § 12 rozp. z dnia 14. V. 1921 r., i odpowiednio sprostować ocenę. Bez wątplenia, najlepszem załatwieniem kwestji byłoby zawarcie z Niemcami odnośnej umowy. Ale pominąwszy nawet notoryczną niechęć Niemców do zawierania umów z Polską, wynikającą z ogólnej ich tendencji do sabotowania traktatu wersalskiego, zawarcie teraz takiej umowy, przed stabilizowaniem naszej waluty, uważam wręcz za niemożliwe.

Nie mniej wątpliwości, niż przewalutowanie hipotek, przedstawia kwestja szacunku nieruchomości rolnych. Wymaga ona gruntownej znajomości warunków gospodarstwa rolnego i dlatego staranny dobór rzeczoznawców jest tutaj szczególnie wskazany. Byłoby pożądanem porozumienie się Komitetów Likwidacyjnych z poważnymi instytucjami rolniczymi, np. w tutejszej dzielnicy z Izbami Rolniczymi, a w Warszawie z Centralnem Towarzystwem Rolniczem, aby wskazały fachowe osoby, nadające się na taksatorów rolnych.

Mogą być dwa sposoby szacowania: według zwykłej (nie spekulacyjnej) ceny handlowej i według czystego dochodu, jaki nieruchomość rolna normalnie może przynosić.¹²⁾ Otóż wydaje mi się, że ten pierwszy sposób nie jest wskazany, aczkolwiek

¹²⁾ Odnosi się to w równej mierze i do nieruchomości miejskich.

przyjęty w ustawie z dnia 15. lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej.¹³⁾ Nawet w czasach przedwojennych, kiedy stosunki gospodarcze w krajach europejskich odznaczały się bez porównania większą stałością, aniżeli obecnie, cena handlowa na nieruchomości właściwie nie istniała, ponieważ zależała od mnóstwa pobocznych okoliczności, które ją naogół czyniły iluzoryczną. Tem bardziej musimy wykluczyć istnienie jakichkolwiek cen handlowych w terażniejszych czasach, kiedy stosunki gospodarcze u nas znajdują się w stanie już nie płynnym, ale chyba mgławicowym, nie poddając się w najmniejszej nawet mierze jakimś ścisłym określeniom. W takich warunkach oznaczenie normalnych cen handlowych na nieruchomości byłoby czynnością wręcz chimeryczną, w praktyce niewykonalną, któraby pociągnęła jedynie za sobą uzasadnione skargi i narzekania ze strony osób zainteresowanych.

Dlatego jestem zdania, że należałoby stosować drugi sposób szacowania nieruchomości — według czystego dochodu, jaki dana nieruchomość, przy prawidłowym prowadzeniu gospodarki, może stałe przynosić (por. § 2049 ust. 2 niem. kod. cyw.) Właściciel nieruchomości musiałby ten dochód odpowiednio udowodnić, np. przez złożenie wykazów podatkowych za ostatnie kilka lat. Kapitalizację trzeba byłoby uskuteczniać za pomocą mnożenia czystego dochodu przez daną liczbę. W sprawach spadkowych przyjęto liczbę 25 (art. 83. ustawy dopełn.). Ponieważ obecnie stopa procentowa jest znacznie wyższą, aniżeli 4, więc i ów mnożnik powinien być przystosowany do terażniejszej stopy procentowej, a zatem powinien być niższy od 25. System taki miałby tę niewątpliwą wyższość, że byłby bardziej uzasadniony i zbliżony do rzeczywistych warunków terażniejszego życia gospodarczego.

Przy szacowaniu nieruchomości rolnych, przeznaczonych do likwidacji, należy uwzględnić także wartość znajdujących się na nich budynków, tudzież inwentarzy żywych i martwych. Pierwsze należą do istotnych części składowych nieruchomości (§ 94 niem. kod. cyw.) i dlatego muszą dzielić los całej nieruchomości (§ 93. tegoż kod.); drugie stanowią jeden z rodzajów majątków (*biens*). i podlegają likwidacji na ogólnych zasadach.¹⁴⁾ Przy transakcjach dobrowolnych, na podstawie czystego dochodu ustala się zwykle cenę morgi (w b. Królestwie przy większych obiektach cenę włóki), łącznie z wartością budynków i inwentarzy

¹³⁾ Art. 13. tej ustawy głosi: „Cenę wykupna nieruchomości stanowić ma połowa przeciętnej ceny targowej, płaconej za majątki o zbliżonym obszarze w danej okolicy.“

¹⁴⁾ Ustawa o wykonaniu reformy rolnej stanowi przeciwnie, że inwentarz żywy i martwy nie podlega przymusowemu wykupowi (art. 15. ust. 2.).

W taki sam przeto sposób należy oznaczać wartość obiektów likwidowanych, a więc łączną wartość ziemi, budynków i inwentarzy. Przy dobrowolnych transakcjach, jeśli kto zobowiązuje się do przewłaszczenia nieruchomości, obowiązek ten rozciąga się także na znajdujący się tam inwentarz (§§ 314. i 926. niem. kod. cyw.). Ale ponieważ likwidacja nie jest dobrowolną sprzedażą i państwo zatrzymuje nieruchomość nie na zasadzie powzdania (*Auflassung*), lecz na mocy aktu suwerennego, opartego na traktacie pokoju i na ustawie o likwidacji, przeto koniecznem jest, aby dla uniknięcia nieporozumień, przy kwalifikowaniu gruntów do likwidacji, wymieniano również wyraźnie, jako obiekty likwidacji, znajdujące się na nich inwentarze żywe i martwe.

Rozumie się samo przez się, że do osiągniętego w sposób powyższy szacunku rzeczoznawcy winni dodać jeszcze wartość specjalnych urządzeń, np. fabrycznych lub przemysłowych, o ileby się te znajdowały na likwidowanym gruncie. Odwrotnie, szacunek należy zmniejszyć odpowiednio do wartości wszystkich ciężarów rzeczowych, zapisanych na danej nieruchomości. Wszelako muszę tutaj zastrzec, że ewentualne powoływanie się osób interesowanych na zmniejszenie wartości gruntów ze względu na możliwość zastosowania do nich reformy agrarnej nie może mieć żadnego wpływu na ostateczne określenie szacunku takich gruntów. Oczywiście, nabycie gruntu w drodze likwidacji nie zabezpiecza go przed ewentualnymi skutkami reformy agrarnej. Jednakowoż widzimy, że, bez względu na reformę agrarną, transakcje dobrowolne z gruntami są na porządku dziennym, przyczem cena ich z tego powodu bynajmniej nie ulega niżce. Majątki, podlegające likwidacji, mogą być przeznaczone na cele reformy rolnej w tych wypadkach, które są przewidziane w ustawie z dnia 15. lipca 1920 roku o wykonaniu tej reformy, np. gdyby takie majątki były źle gospodarowane. Ale w razie zabrania takich majątków, właściciele powinni otrzymać całkowitą ich wartość, gdyż to im wyraźnie zagwarantował traktat pokoju. Zasady, wyłączone w traktacie, zostały przyjęte przez Polskę, a zatem nie mogą być przez nią jednostronnie zmieniane. Dlatego jestem zdania, że do takich majątków nie można stosować art. 13. wyżej wymienionej ustawy, to znaczy — płacić ich właścicielom tylko połowę rzeczywistej wartości. Byłoby to takim pokrzywdzeniem ich, któreby dawało im uzasadnione prawo do odwołania się do Mieszanego Trybunału Rozjemczego.

Najwięcej trudności będzie przy szacowaniu osad kolonizacyjnych. W swoich zapędach germanizatorskich, aby uniemożliwić kolonistom zbywanie osad miejscowej polskiej ludności, rząd pruski obstał kontrakty, zawierane z kolonistami, najrozmaitszymi ograniczeniami, które przy szacowaniu uwzględ-

dniać należy. Odnosnie do osad rentowych¹⁵⁾ trzeba odróżniać następujące dwa zasadnicze typy: 1) osady znajdujące się w posiadaniu kolonistów, ale jeszcze nie przewłaszczone, i 2) osady już przewłaszczone.

Co do pierwszych, koloniści zawarli z fiskusem pruskim odnośne kontrakty, gospodarują na osadach, zabudowują się na nich albo już się zabudowali, ale przewłaszczenie dotąd nie nastąpiło. Wskutek tego, według art. 256 tr. pok., właścicielem tych osad jest Skarb Rzeczypospolitej Polskiej, na który żadne zobowiązania fiskusa pruskiego nie przechodzą.¹⁶⁾ Skarbowi polskiemu zatem służy prawo, na zasadzie art. 5. ustawy z dnia 14. lipca 1920 r. o przelaniu praw skarbowych państw niemieckich (Dz. Ust. Nr. 62 poz. 400.), żądać usunięcia z tych osad kolonistów, którzy na podstawie umów, zawartych z fiskusem pruskim, na tych osadach przebywają. Usunięcie to winno nastąpić nie w drodze administracyjnej, lecz na podstawie skargi sądowej o wydanie gruntu (§ 985 niem. kod cyw.), którą można było wytoczyć zaraz po uprawomocnieniu się traktatu pokoju. Jeśli kolonista dotąd na gruncie przebywa i nie chce się z niego usunąć, należałoby niezwłocznie ze skargą wystąpić. Koloniście nic się od Rządu polskiego nie należy, albowiem wartość osady, w myśl art. 256. tr. pok., ustali Komisja odszkodowań i zażąda od Polski jej zapłaty na rachunek sum, należnych od Niemiec sprzymierzonym z tytułu odszkodowań.

To samo dotyczy budynków, postawionych przez kolonistów na gruncie. Będąc ściśle złączonymi z gruntem, stały się one jego istotną częścią składową, a zatem przeszły na własność właściciela gruntu — dawniej fiskusa pruskiego, obecnie Skarbu polskiego (§§ 93., 94., 946. niem. kod. cyw.). Skutkiem tego za budynki kolonista nic również nie dostanie od Skarbu polskiego. Wartość ich, określona przez Komisję odszkodowań łącznie z gruntem, będzie tak samo zapisana na rachunek należnych od Niemiec sum, kolonista zaś będzie miał prawo zwrócić się o odszkodowanie do rządu niemieckiego na zasadzie p. i) art. 297. tr. pok. Przypuszczam, że rząd niemiecki również nie będzie zbyt pochopny do udzielania odszkodowań, chociażby z tego względu, że budynki na osadach kolonizacyjnych były postawione po największej części jeszcze przed wojną, z wydatną pomocą komisji kolonizacyjnej, która dostarczała

¹⁵⁾ Umowa o grunt rentowy ma na celu przejście własności gruntu wzajemian za stałą rentę pieniężną (art. 18. i 29. ustawy dopełn. i § 1. ustawy z dn. 27. VI. 1890 r.). Obciążenie rentowe zapisuje się w drugim dziale i jest tak zw. realnem obciążeniem (Reallast).

¹⁶⁾ Zob. moją rozprawę: „Sukcesja zobowiązań państw zaborczych“ w Dzienniku Urzędowym M-stwa Sprawiedliwości (dodatek nieurzędowy NN. 10—12 za 1920 r., str. 439 i nast.).

kolonistom cegłę i drzewo budulcowe zazwyczaj za bardzo niską cenę.

To, co powiedziałem o osadach i wzniesionych na nich budynkach, dotyczy wszystkich kolonistów — zarówno obywateli polskich, jak i niemieckich (przypominam, że miarodajną tutaj jest data 1. I. 1908.). Inaczej z inwentarzem ruchomym — żywym i martwym. Jeśli inwentarz należy do kolonisty, teraźniejszego obywatela polskiego, stanowi jego bezsporną własność, którą może on dowolnie rozporządzać. Wolność ta może być ograniczona jedynie na zasadzie ogólnych przepisów wywozowych. Natomiast jeśli inwentarz był 10. stycznia 1920 r. własnością kolonisty, obywatela niemieckiego, może być likwidowany tak, jak wszelka inna prywatna własność niemiecka. Według art. 7. ustawy z dnia 15. VII. 1920 r. o likwidacji, można kolonistę określić warunki, jakim winien odpowiadać nabywca inwentarza, a więc możnaby, na przykład, zastrzec, że inwentarz żywy ma być sprzedany rolnikowi, a nie na rzeź. Gdyby przyszło do zatrzymania inwentarza na rzecz państwa stosownie do p. b) art 2. ustawy z dn. 15. VII. 1920 r., rzeczoznawcy musieliby ustalić jego zwykłą wartość targową. Wartość ta musiałaby jednak odpowiadać rzeczywistości, a więc przy szacunku trzeba byłoby odrzucić wszelkie czynniki spekulacyjne, które w obecnych czasach odbijają się na cenach w sposób wprost niesłychany.

Drugą kategorię osad rentowych stanowią te, które już zostały przewłaszczone. W tych wypadkach koloniści nabyli osady na własność, dla fiskusa zaś zostały zapisane renty. Prawo na te renty, stosownie do art. 256. tr. pok., przechodzi na Skarb polski. Pozostaje do rozstrzygnięcia kwestja, jakie jest stanowisko prawne kolonisty i jak z nim postąpić należy w razie likwidacji. Ponieważ przy umowie o grunt rentowy własność gruntu przechodzi na kolonistę wzamian za opłacanie przezeń określonej renty pieniężnej, przeto nie ulega wątpliwości, iż ten ostatni, w razie zatrzymania jego gruntu na rzecz państwa, winien być za to odpowiednio odszkodowany.

Drugie pytanie — w jakiej wysokości. Przepisy prawne od tym względem nie dają żadnych określonych wskazówek, a przedewszystkiem nie powiadają, w jaki sposób ma być ustalona wartość gruntu — czy to ma być zwykła cena obiegowa (gemeiner Wert), czy też zupełna wartość, jaką grunt ma dla właściciela i o jakiej mówi pruska ustawa wywłaszczeniowa z 1874 r. (voller Wert.) I znowu twierdzę tutaj, że wobec absolutnej niemożliwości ustalenia w obecnych czasach jakiegokolwiek ceny handlowej czy obiegowej na nieruchomościach rolne, któreby mogła pretendować nawet do przybliżonej ścisłości, należałoby przy szacunku oprzeć się na przeciętnym czystym dochodzie, jaki dana osada przyniosła właścicielowi, stosownie do wykazów podatkowych, dajmy na to, za ostatnie pięciolecie.

Należy wszakże zauważyć, że prawo własności osady rentowej przedstawia daleko niższą wartość, aniżeli jakiegokolwiek innej nieruchomości rolnej, a to z powodu rozlicznych ograniczeń, jakim podlega. Wymienię tutaj następujące: zastrzeżone dla państwa prawo odkupu (*Wiederkaufsrecht*), ograniczenia w wyborze dalszego nabywcy lub dzierżawcy, poddanie się nadzorowi co do sposobów prowadzenia gospodarki, obowiązek ubezpieczenia od ognia i gradu, obowiązek dostarczania bezpłatnie pali i kamieni dla mierników urzędu ziemskiego, obowiązek dostarczania po określonych cenach mieszkania i środków spożywczych dla urzędników ziemskich, obowiązek należenia do rozmaitych spółek gospodarczych i t. d.

Wszystkie te ograniczenia obniżają wartość osad rentowych, co musi być uwzględnione przy szacunku i potrącone z ostatecznej ceny. Ile to powinno wynosić w każdym poszczególnym wypadku — określą rzeczoznawcy i ostatecznie Komitet Likwidacyjny. Pewną analogję można wyprowadzić z taksacji, przeprowadzanych przez fiskus pruski. Mianowicie przy odkupie na rzecz państwa, w razie śmierci nabywcy lub w razie niedotrzymania przezeń przyjętych zobowiązań, płacono 75% taksy, sporządzonej przez Generalną Komisję (razem z inwentarzem). Z tego wynikałoby, że ograniczenia, obciążające osady rentowe, oceniano przeciętnie na 25% ogólnego ich szacunku.

Budynki na osadach przewłaszczonych należą do kolonistów, inwentarze także. Przy szacowaniu należy to uwzględnić, stosownie do zasad wyżej wyłuszczonych.

E. Zaskarżenie likwidacji.

Na zasadzie art. 92. ust. 4. p. 2) i art. 297. p. h) tr. pok. obywatel niemiecki, dotknięty likwidacją, może zaskarżyć decyzję Komitetu Likwidacyjnego do Mieszanego Trybunału Rozjemczego (*Tribunal Arbitral Mixte*). Trybunał ten, utworzony między Polską a Niemcami, będzie się składał z trzech członków: rządu polski i niemiecki wyznaczą po jednym z tych członków, a przewodniczącego obiorą za wspólnem porozumieniem. Gdyby porozumienie rządów w tym względzie nie nastąpiło, obioru dokona Rada Ligi Narodów z pośród obywateli mocarstw, które w czasie wojny pozostały neutralnymi (art. 304. tr. pok.). Trybunał sam ustali swoją procedurę, o ile jej nie normują przepisy traktatu (aneksu do art. 304). W postępowaniu swoim będzie się kierował zasadami słuszności i sprawiedliwości i wyrokował we wszystkich przedłożonych mu sprawach zgodnie z dowodami, świadectwami i informacjami, które będą mu przedstawione przez interesowane strony, oraz po wysłuchaniu adwokatów i doradców prawnych obu stron. Wyroki jego będą ostateczne (§§ 2, 3, 6 aneksu i art. 304. p. g) tr. pok.).

Najważniejszą kwestją, która się tutaj wylania, jest ustalenie kompetencji Mieszanego Trybunału Rozjemczego. Mojem zdaniem, kompetencja ta winna rozciągać się jedynie na następujące sprawy: 1) czy dana osoba, ze względu na swoją przynależność państwową, podlegała likwidacji i 2) czy warunki sprzedaży lub zarządzenia, wydane przez Rząd polski, a nie przewidziane przez ogólne ustawodawstwo polskie, odbiły się ujemnie na cenie likwidowanego przedmiotu.

Uprawnienie Trybunału do rozstrzygania sprawy, czy dana osoba podlega likwidacji, wywodzę z ogólnych postanowień art. 297 w związku z art. 304. p. b) tr. pok. Likwidacji podlega właściciel niemiecki (art. 297. p. b.); tenże właściciel (niemiecki) ma prawo zwrócić się do Trybunału (art. 297. p. h); a zatem Trybunał w pierwszej linii musi rozstrzygnąć, czy ów właściciel, który się do niego zwraca, jest obywatelem niemieckim. O tem zaś, kogo należy, w myśl traktatu, uważać za obywateli niemieckich, mówiłem wyżej.

Sprawa obywatelstwa jest zawsze aktualną, nawet gdyby wskazano likwidowanemu, jako sposób przeprowadzenia likwidacji, zbycie majątku w drodze dobrowolnej umowy. W tym wypadku odpada jedynie skarga na pokrzywdzenie, bo przy dobrowolnej umowie szacunek ustala się na mocy zobopólnego porozumienia sprzedawcy i nabywcy, a więc niema podstawy do skargi. Natomiast kwestja, czy kto podlega likwidacji, czy nie, zawsze pozostaje otwartą.

Skarga na pokrzywdzenie możliwą jest dopiero przy zatrzymaniu majątku, prawa lub interesu na rzecz państwa oraz przy sprzedaży przymusowej. W razie wniesienia takiej skargi, Mieszany Trybunał Rozjemczy będzie musiał rozstrzygnąć: a) czy w danym wypadku warunki sprzedaży (zatrzymania) lub wydane przez Rząd polski zarządzenia sprzeciwiają się ogólnemu ustawodawstwu polskiemu; b) jeżeli się sprzeciwiają, czy to odbiło się bez słusznego powodu ujemnie na cenie; c) jaka jest wysokość słusznego wynagrodzenia, które Rząd polski będzie musiał zapłacić.

Co w danym wypadku należy rozumieć pod ogólnem ustawodawstwem polskiem? Sama likwidacja jest zarządzeniem wyjątkowem, skierowanem wyłącznie przeciwko Niemcom, wbrew ich najżywotniejszym interesom. Jest to zarządzenie nie mające precedensu. Musi przeto wychodzić poza obręb normalnego ustawodawstwa, musi domagać się wydania specjalnych przepisów, któreby takie zarządzenie pod względem prawnym regulowały. Z tego wynika, że te ustawy i rozporządzenia, które wogóle odnoszą się do likwidacji, określając sposoby jej wykonania i ustanawiając niezbędne ku temu organy, stanowią ogólne polskie ustawodawstwo likwidacyjne, przeznaczone do uregulowania jednej z poszczególnych dziedzin życia społecznego —

mianowicie likwidacji, tak, jak inne ustawy normują reformę rolną, jeszcze inne aprowizację i t. d. Wydanie zatem przepisów, odnoszących się specjalnie do likwidacji, nie uchybia ogólnemu ustawodawstwu polskiemu.

Inna rzecz, gdyby w poszczególnych wypadkach zaszyły uchybienia tym właśnie ogólnym przepisom likwidacyjnym — czy to w drodze ustanowienia jakichś specjalnych warunków sprzedaży, niezgodnych z temi przepisami, czy też przez wydanie nieprzewidzianych w nich rozporządzeń. Naprzykład, gdyby przy sprzedaży przymusowej rozmyślnie ograniczono liczbę nabywców, albo nie dopuszczono właściciela do złożenia swojej oceny, nie zachowano przepisanych terminów i t. p. Jeżeliby takie uchybienia odbiły się ujemnie na wysokości ceny likwidowanego obiektu, Mieszany Trybunał Rozjemczy mocen będzie uchylić zaskarżoną decyzję Komitetu Likwidacyjnego i oznaczyć, na podstawie złożonych sobie dowodów, słuszne wynagrodzenie, należne poszkodowanemu właścicielowi. Muszę wszakże z naciskiem zaznaczyć, że o ile żadnych tego rodzaju uchybień w postępowaniu likwidacyjnem nie będzie, Trybunał nie ma prawa sprawdzać wysokości szacunku, który Komitet Likwidacyjny ustala ostatecznie.

Pozostają jeszcze kwestje natury proceduralnej, które Trybunał będzie musiał ustalić, zanim rozpocznie swoją działalność. Przedewszystkiem kwestja terminu, w ciągu którego osoba interesowana będzie mogła wnieść skargę do Trybunału. Uważam, że pod tym względem należy się trzymać ogólnych przepisów proceduralnych, dotyczących terminów dla wniesienia skargi kasacyjnej lub rewizyjnej, a więc w b. dzielnicy pruskiej termin miesięczny (por. § 552 niem. ust. post. cyw.). Termin ten biegnie od dnia doręczenia właścicielowi decyzji Komitetu Likwidacyjnego, wzywającej go do zbycia swego majątku w drodze dobrowolnej, albo od ostatecznej decyzji w przedmiocie oszacowania majątku, w razie zatrzymania tegoż na rzecz państwa, lub wreszcie od dnia sprzedaży przymusowej. Językiem pism procesowych i obron winien być francuski, gdyż z czterech języków, wskazanych w § 8. aneksu do art. 304. tr. pok. (angielski, francuski, włoski, japoński), wybór języka w postępowaniu Trybunału zależy od decyzji zainteresowanego mocarstwa sprzymierzonego lub stowarzyszonego, w danym więc razie od decyzji Polski. Mógłby być przyjęty inny język, np. polski lub niemiecki, gdyby strony tak się umówiły. Wydaje mi się to jednak więcej, niż wątpliwem.

Wogóle uważam, że pod względem proceduralnym należałoby się trzymać przepisów dla sądów kasacyjnych lub rewizyjnych. Z tego powodu Mieszany Trybunał Rozjemczy powinienby uwzględnić wyłącznie ten materiał dowodowy, na podstawie którego Komitety Likwidacyjne będą wydawały swoje

decyzje. Dopuszczać składanie w Trybunale jakichkolwiek nowych dowodów, znaczyłoby przekreślać zgóry wszystkie decyzje Komitetów i przenosić wszystkie sprawy likwidacyjne do Trybunału, któryby musiał rozpoznawać je od samego początku. Dla Niemców byłaby to, oczywiście, gratka nielada, bo wszystkie dowody zachowywaliby dopiero dla Trybunału Rozjemczego.

Z tego też powodu wydaje mi się niewskazanem dopuszczanie skarg wzajemnych. Byłoby to, z jednej strony, rozszerzeniem ram traktatu, który dopuszcza wyłącznie skargi właścicieli zlikwidowanych majątków, z drugiej zaś strony — nie miałyby praktycznego celu, albowiem interesy skarbu będą dostatecznie zabezpieczone w Komitetach Likwidacyjnych, skutkiem czego pokrzywdzenie tegoż skarbu wydaje mi się mało prawdopodobnem. Wreszcie muszę zaznaczyć, że podanie skargi do Trybunału Rozjemczego nie może wstrzymywać wykonania decyzji Komitetu Likwidacyjnego, która stoi na równi z prawomocnym wyrokiem sądu.

Część II.

Przepisy prawne.

1. Traktat pokoju

**między Mocarstwami sprzymierzonymi i skojarzonymi
i Niemcami, podpisany w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 r.**

(Dziennik Ustaw R. P. 1920 r. Nr. 35 poz. 200).

Część III. Przepisy polityczne europejskie.

Dział VIII. Polska.

Artykuł 92 (ustęp 4-ty).

Na wszystkich terytoriach Niemiec, zmieniających przynależność państwową z mocy niniejszego Traktatu i uznanych ostatecznie za część Polski, Rząd polski może w zastosowaniu przepisów artykułu 297 likwidować dobra, prawa i udziały obywateli niemieckich tylko zgodnie z następującymi przepisami:

1) suma, uzyskana z likwidacji, powinna być zapłaconą bezpośrednio uprawnionemu;

2) na wypadek, gdyby uprawniony udowodnił przed mieszanym trybunałem rozjemczym, przewidzianym w Dziale VI, Części X (Przepisy ekonomiczne) niniejszego Traktatu, albo przed rozjemcą, przez ten trybunał wyznaczonym, że warunki sprzedaży lub zarządzenia, wydane przez Rząd polski, nie przewidziane przez ogólne ustawodawstwo polskie, odbiły się bez słusznego powodu na cenie, to trybunał lub rozjemca będzie mógł przyznać uprawnionemu słuszne wynagrodzenie, które Rząd polski będzie musiał zapłacić.

Część X. Przepisy ekonomiczne.

Dział IV. Majątki, prawa, udziały.

Artykuł 297.

b) Z zastrzeżeniem przeciwnych postanowień, mogących wynikać z niniejszego Traktatu, Mocarstwa sprzymierzone lub stowarzyszone zachowują sobie prawo zatrzymania oraz likwidacji wszystkich majątków, praw i udziałów, należących w chwili uprawomocnienia się niniejszego Traktatu do obywateli niemieckich lub spółek przez nich kontrolowanych na terytorjach tych Mocarstw, w ich kolonjach, posiadłościach i krajach, będących pod ich protektoratem, łącznie z terytorjami odstąpionymi na mocy niniejszego Traktatu.

Likwidacja nastąpi stosownie do ustaw zainteresowanego Państwa sprzymierzonego lub stowarzyszonego; właściciel niemiecki nie będzie mógł ani rozporządzać temi majątkami, prawami i udziałami, ani ich obciążać bez zgody tego Państwa.

Za obywateli niemieckich w sensie niniejszego paragrafu nie będą uważani ci obywatele niemieccy, którzy na mocy niniejszego Traktatu nabywają z samego prawa obywatelstwo Mocarstwa sprzymierzonego lub stowarzyszonego.

c) Zapłata lub odszkodowanie, wynikające z wykonania wymienionego w punkcie b) prawa, będzie ustalone stosownie do sposobu oceny i likwidacji, określonych w ustawodawstwie kraju, w którym majątek został zatrzymany lub zlikwidowany.

h) W razie, jeżeli likwidacja odbyła się albo w nowych Państwach, podpisujących niniejszy Traktat, jako Mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszone, albo w Państwach, które nie uczestniczą w odszkodowaniu, jakie Niemcy mają zapłacić, to fundusz, uzyskany z dokonanej przez Rząd wzmiankowanych Państw likwidacji, będzie musiał być wypłacony bezpośrednio właścicielom, z zastrzeżeniem praw Komisji odszkodowań na mocy niniejszego Traktatu, mianowicie artykułów 235 i 260. Jeżeli właściciel wykaże przed mieszanym Trybunałem rozjemczym, przewidzianym w Dziale VI niniejszej Części, lub przed rozjemcą, przez ten Trybunał wyznaczonym, że warunki sprzedaży lub zarządzenia Rządu odnośnego Państwa, ogółem jego prawem nie przewidziane, odbiły się niesłusznie na cenie, to Trybunał lub rozjemca będą mieli prawo udzielić osobie uprawnionej słusznego odszkodowanie, które zapłaci wspomniane Państwo.

Dział VI.

Mieszany Trybunał Rozjemczy.

Artykuł 304.

a) Pomiędzy każdym z Mocarstw sprzymierzonych lub stowarzyszonych z jednej strony i Niemcami z drugiej, będzie

ustanowiony w ciągu trzech miesięcy od uprawomocnienia się niniejszego Traktatu mieszany Trybunał rozjemczy. Każdy z tych Trybunałów będzie się składał z trzech członków. Każdy z Rządów zainteresowanych wyznaczy jednego z tych członków. Przewodniczący będzie obrany za porozumieniem dwu zainteresowanych Rządów.

W razie, gdyby do porozumienia dojść nie mogło, Przewodniczącego Trybunału i dwie inne osoby, z których każda w razie potrzeby będzie go mogła zastąpić, wyznaczy Rada Związku Narodów, a do chwili zanim się ona ukonstytuuje, p. Gustaw Ador, o ile się na to zgodzi. Osoby te będą obywatelami Mocarstw, które zostały neutralnymi podczas wojny.

Jeżeli który z Rządów w razie wakansu nie dokonał w ciągu miesiąca powyżej przewidzianego mianowania członka Trybunału, to członka tego zamianuje Rząd przeciwny z pośród dwóch wyżej wzmiankowanych osób, z wykluczeniem Przewodniczącego.

Postanowienia Trybunału zapadać będą większością głosów.

b) Mieszane Trybunały rozjemcze, utworzone w zastosowaniu punktu a) będą sądziły spory w zakresie swej kompetencji stosownie do przepisów Działów III, IV, V i VII.

Prócz tego, wszystkie spory, niezależnie od ich charakteru, dotyczące się umów, zawartych przed uprawomocnieniem się niniejszego Traktatu, pomiędzy obywatelami Mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych, a obywatelami niemieckimi, — będą sądzone przez mieszany Trybunał rozjemczy, z wyjątkiem jednak sporów, które stosownie do ustaw Mocarstw sprzymierzonych, stowarzyszonych lub neutralnych, podlegają kompetencji sądów tych Mocarstw. W tych wypadkach spory te będą sądzone przez trybunały tych Mocarstw, a nie przez mieszany Trybunał rozjemczy. Interesowany obywatel Mocarstwa sprzymierzonego lub stowarzyszonego będzie jednakże mógł wnieść sprawę przed mieszany Trybunał rozjemczy, o ile temu nie sprzeciwia się prawo, któremu podlega.

c) O ileby liczba spraw tego wymagała, należy wyznaczyć innych jeszcze członków, tak aby każdy mieszany Trybunał rozjemczy mógł się podzielić na kilka wydziałów. Każdy z tych wydziałów będzie miał taki skład, jak wyżej przewidziano.

d) Każdy mieszany Trybunał rozjemczy sam ustali swoją procedurę, o ile nie normują jej przepisy Aneksu, dołączonego do niniejszego artykułu; będzie władny oznaczać wysokość sum, które ma płacić strona przegrywająca tytułem kosztów i wydatków procesowych.

e) Każdy Rząd pokrywać będzie honorarja mianowanego grzez siebie członka mieszanego Trybunału rozjemczego, oraz każdego funkcjonariusza, którego wyznaczy, jako swego przedstawiciela, wobec Trybunału. Honorarjum Przewodniczącego zostanie ustalone w drodze specjalnego porozumienia między

interesowanemi Rządami, i honorarjum to, jak również wspólne wydatki każdego Trybunału będą opłacane w połowie przez obydwu Rządy.

f) Wysokie Układające się Strony zobowiązują się, iż ich Sady i władze będą bezpośrednio udzielały mieszanym Trybunałom rozjemczym wszelkiej pomocy, na jaką ich stać, zwłaszcza o ile chodzi o przesyłanie wezwań i o zbieranie dowodów.

g) Wysokie Układające się Strony zobowiązują się, że będą uważały wyroki mieszanego Trybunału rozjemczego za ostateczne i że im nadadzą moc obowiązującą w stosunku do swych obywateli.

Aneks.

§ 1.

W razie śmierci albo dymisji członka Trybunału, lub w razie jeśli członek Trybunału dla jakiegobądź powodu nie będzie w możności wykonania swych funkcji, przy ustanawianiu jego zastępcy postąpić należy w taki sam sposób, jak przy jego nominacji.

§ 2.

Trybunał stosować będzie w postępowaniu zasady sprawiedliwości i słuszności. Wyznaczy on porządek i terminy, w których każda strona będzie musiała przedstawić swe wnioski, i ustali formalności, konieczne dla zebrania dowodów.

§ 3.

Adwokaci i prawni doradcy obu stron mają prawo przedstawić Trybunałowi ustnie i na piśmie argumenty, mające uzasadnić lub obronić ich sprawę.

§ 4.

Trybunał będzie przechowywał archiwum procesów i spraw, które będą mu przedłożone, oraz odnośne akty postępowania sądowego z zaznaczeniem ich daty.

§ 5.

Każde z zainteresowanych Mocarstw będzie mogło mianować jednego sekretarza. Sekretarze ci utworzą mieszany Sekretarja Trybunału, któremu będą podlegali. Trybunał może mianować i używać jednego lub więcej funkcjonariuszy, których pomoc będzie konieczną przy wypełnianiu jego zadania.

§ 6.

Trybunał będzie wyrokował we wszystkich sprawach i przypadkach, które mu zostaną przedłożone, zgodnie z dowodami;

świadczeniami oraz informacjami, które będą mogły mu być przedstawione przez interesowane strony.

§ 7.

Niemcy zobowiązują się zapewnić Trybunałowi wszelkie ułatwienia i informacje, konieczne do przeprowadzenia dochodzeń.

§ 8.

Językiem, używanym w postępowaniu, będzie, o ile strony nie umówią się przeciwnie, angielski, francuski, włoski lub japoński, stosownie do decyzji zainteresowanego Mocarstwa sprzymierzonego i stowarzyszonego.

§ 9.

Miejsce i datę posiedzeń każdego Trybunału określi prezydent Trybunału.

Artykuł 305.

Jeżeli kompetentny sąd wydał, czy wydaje wyrok w sprawie, przewidzianej w Działach III, IV, V lub VII i jeżeli wyrok ten nie jest zgodny z postanowieniami wspomnianych Działów, to strona, z tego powodu ponosząca szkodę, będzie miała prawo do odszkodowania, które będzie określone przez mieszany Trybunał rozjemczy.

Na żądanie obywatela Mocarstwa sprzymierzonego lub stowarzyszonego, wyżej przewidziane odszkodowanie będzie mogło być uskutecznione, w razie możliwości, przez mieszany Trybunał rozjemczy w ten sposób, że strony będą przywrócone do stanu, w jakim znajdowały się przed wyrokiem, wydanym przez niemiecki Trybunał.

2. Ustawa

z dnia 4. marca 1920 roku

o rejestracji i zabezpieczeniu majątków niemieckich.

(Dziennik Ustaw Nr. 25. poz. 153. z dn. 22. III. 1920 r.)

Art. 1. W myśl postanowień Traktatu Pokojowego, zawartego pomiędzy Państwami sprzymierzonymi i stowarzyszonymi a Niemcami dnia 28. czerwca 1919 r., znajdujące się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej majątki, prawa i interesy, należące dnia 10. stycznia 1920 r. do obywateli Rzeszy Niemieckiej lub do osób prawnych, zarządzanych lub kontrolowanych przez tychże obywateli, niezależnie od miejsca znajdowania się siedziby tych osób prawnych, winny być zgłoszone w terminach i miejscach, które określi rozporządzenie wykonawcze do ustawy niniejszej.

Art. 2. Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych oraz z właściwym ministrem (art. 11) może rozciągać obowiązek zgłoszenia i na te

majątki, prawa i interesy lub ich poszczególne kategorie, które, należąc do obywateli lub osób, wymienionych w art. 1 w czasie między 1. lipca 1919 r. a 10. stycznia 1920 r., przeszły przed tą ostatnią datą do właścicieli z inną przynależnością państwową.

Art. 3. Zgłoszeniu nie podlegają:

- a) majątki, prawa i interesy, należące do takich obywateli Rzeszy Niemieckiej, którym przysługuje prawo obywatelstwa polskiego na zasadzie ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. Ust. 1920 r. Nr. 7, poz. 44), lub na mocy traktatów międzynarodowych, przez Polskę zawartych;
- b) majątki, zwolnione od zatrzymania i likwidacji w myśl konwencji urzędniczej, zawartej między Rządem Polskim a Niemieckim w Berlinie 9. listopada 1919 r., oraz
- c) przedmioty, które na mocy praw, obowiązujących w poszczególnych okręgach sądowych, wolne są od egzekucji.

Art. 4. Ponadto Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych, oraz właściwym ministrem (art. 11) władny będzie zwalniać od obowiązku zgłoszenia poszczególne grupy i kategorie majątków, praw i interesów, wymienionych w art. 1 niniejszej ustawy.

Art. 5. Do ogłoszenia tych majątków, praw i interesów są obowiązani: ich właściciele, dzierżawcy, użytkownicy, posiadacze, depozytariusze, dłużnicy, wierzyciele, zarządcy, pełnomocnicy oraz zarządy spółek, towarzystw i stowarzyszeń.

Art. 6. Podlegające zgłoszeniu majątki, prawa i interesy nie mogą być alienowane, obciążane, wydzierżawiane ani wywożone poza granice Państwa Polskiego, a wierzytelności — spłacane bez zezwolenia Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego, udzielonego w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych i z właściwym ministrem (art. 11).

Art. 7. Dokonanie czynności prawnych wymienionych w art. 6, bez takiego zezwolenia lub niezgodnie z niem powoduje nieważność tych czynności niezależnie od kar, przewidzianych w art. 12 niniejszej ustawy. Prawo żądania unieważnienia takich czynności służy Głównemu Urzędowi Likwidacyjnemu. Unieważnienie następuje w drodze sądowej.

Art. 8. Decyzja Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego w wypadkach, przewidzianych w art. 6, nie podlega żadnemu zaskarżeniu.

Art. 9. Właściciel, względnie posiadacz majątku, prawa lub interesu, podlegającego zgłoszeniu, winien nim zarządzać i zeń korzystać według zasad, ogólnie przyjętych w danej dziedzinie gospodarczej.

Art. 10. Majątki i prawa, podlegające zgłoszeniu, mogą być objęte pod przymusowy zarząd państwowy na skutek decyzji Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego, powziętej

w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych i z właściwym ministrem (art. 11). Wykonanie tej decyzji i mianowanie zarządcy należy do właściwego ministra (art. 11).

Art. 11. Za właściwe ministerstwa uważa się:

- 1) w stosunku do majątków rolnych i leśnych — Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych,
- 2) w stosunku do majątków przemysłowych i handlowych — Ministerstwo Przemysłu i Handlu,
- 3) w stosunku do kapitałów, walorów i wierzytelności oraz instytucji finansowych — Ministerstwo Skarbu,
- 4) w stosunku do kolei żelaznych — Ministerstwo Kolei Żelaznych,
- 5) w stosunku do zakładów i urzędzeń użyteczności publicznej, oraz innych nieprzewidzianych wyżej przedmiotów i praw majątkowych — Ministerstwo Spraw Wewnętrznych,
- 6) w stosunku do wszystkich, z wyjątkiem kolei żelaznych, majątków, praw i interesów na terenie byłej dzielnicy pruskiej — Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej.

Art. 12. Kto, będąc zobowiązanym do zgłoszenia majątku, prawa lub interesu, wymienionego w art. 1, takiego zgłoszenia rozmyślnie lub przez niedbalstwo nie uskuteczni, albo złoży zgłoszenie niezgodne rzeczywistością, oraz każdy, kto taki majątek, prawo lub interes rozmyślnie uszkadza, ukrywa, niszczy lub w jakikolwiek sposób usuwa, podlega — o ile obowiązujące w danym okręgu sądowym ustawodawstwo wyższej kary nie stanowi — karze aresztu od dni 7 do 6 miesięcy lub grzywnie od 100 marek 1,000,000 marek, bądź też obu tym karom łącznie.

W byłej dzielnicy pruskiej wymierzać należy karę aresztu do 6 tygodni lub więzienia do 6 miesięcy i grzywny do 1,000,000 marek lub jedną z tych kar.

Usiłowanie jest karane.

Niezgłoszenie majątku lub prawa, przewidzianego w art. 2. niniejszej ustawy, karane będzie grzywną do 10,000 mk.

Sprawy te podlegają sądom zwyczajnym, a w b. dzielnicy austriackiej jako przekroczenia, sądom powiatowym.

Art. 13. Majątki, prawa i interesy, objęte obowiązkiem zgłoszenia w myśl niniejszej ustawy, mogą być zatrzymane lub zlikwidowane w drodze, która określi ogólna ustawa o likwidacji.

Art. 14. Ustawa niniejsza obowiązuje od dnia jej ogłoszenia. Wykonanie jej poleca się Prezesowi Głównego Urzędu Likwidacyjnego i Ministrom Spraw Zagranicznych i Sprawiedliwości oraz właściwym ministrom (art. 11.), każdemu z tych ostatnich w zakresie jego działania.

3. Rozporządzenie wykonawcze

do ustawy z dnia 4. marca 1920 roku, o rejestracji i zabezpieczeniu majątków niemieckich. (Dz. Ust. Nr. 25, poz. 153).

(Dziennik Ustaw Nr. 45. poz. 282. z dn. 10. VI. 1920 r.).

Art. 1. Za niemieckie — w myśl rzeczoney ustawy — uważane są majątki, prawa i interesy, znajdujące się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i należące w dn. 10. stycznia 1920 r.:

- a) do obywateli Rzeszy niemieckiej bez względu na ich obecne zamieszkanie;
- b) do spółek, towarzystw i stowarzyszeń, zarządzanych lub kontrolowanych przez tychże obywateli, niezależnie od charakteru, celów i zadań tych spółek, stowarzyszeń, jak również, jeżeli siedziba ich znajduje się na terytorjum Niemiec, lub jeżeli działają one na podstawie statutów, zatwierdzonych przez władze niemieckie, lub w których udziały ma państwo niemieckie.

Art. 2. Zgłoszeniu podlegają: ruchowe i nieruchome majątki, sumy w gotówce, wszelkie walory dywidendowe, procentowe i bezprocentowe, oraz wypływające z jakich bądź tytułów prawa i należności, bez względu na to, czy wyszczególnione tu majątki lub prawa należą do wymienionych wyżej w art. 1, osób w całości, czy też w części i niezależnie od waluty, na jaką opiewają.

Art. 3. Deklaranci, t. j. osoby obowiązane do zgłoszenia (art. 4), winni zgłosić również i to mienie, lub prawa, co do którego chociaż nie posiadają dowodów, że jest ono niemieckiem w myśl art. 1 niniejszego rozporządzenia — nie mają jednak pewności, że jest ono polskiem lub nie niemieckiem.

Art. 4. Do zgłoszenia tych majątków, praw i interesów są obowiązani:

- a) w stosunku do majątków nieruchomych i ruchomych, sum w gotówce, walorów oraz aktów i dokumentów, stwierdzających wszelkiego rodzaju prawa, wierzytelności i należności, ich właściciele, dzierżawcy, użytkownicy, umowni i faktyczni posiadacze, depozytariusze, zarządcy, kuratorzy lub pełnomocnicy wyszczególnionych tu osób;
- b) w stosunku do wierzytelności i należności — tak dłużnik jak i wierzyciel;
- c) w stosunku do majątków, praw i interesów, stanowiących przedmiot procesu sądowego, — tak strony, jak i ich sądowi pełnomocnicy.

Art. 5. Jeżeli osobami, obowiązanymi — w myśl art. 4 — po zgłoszenia, są osoby prawne, to zgłoszenia winny dokonać ich zarządy lub dyrekcje — względnie likwidatorzy, o ile majątek jest w likwidacji.

Art. 6. Zgłoszenie winno być dokonane w ciągu dwóch miesięcy, licząc od daty ogłoszenia niniejszego rozporządzenia w Dzienniku Ustaw, przed właściwymi władzami administracyjnymi pierwszej instancji, t. j. w starostwach, w Warszawie, Lublinie i Łodzi — w Komisarjatach Rządu, Krakowie zaś i Lwowie w Magistratach.

W b. dzielnicy pruskiej termin powyższy określa się na cztery tygodnie od dnia ogłoszenia niniejszego rozporządzenia w dzienniku urzędowym tej dzielnicy, a urzędami, powołanymi do przyjmowania zgłoszeń, w miastach, nie podlegających administracji powiatowej, są wyższe urzędy policyjne.

Art. 7. Za właściwe władze (art. 6), uważa się:

- a) dla majątków, wyszczególnionych w punkcie a, art. 4, niniejszego rozporządzenia, — władze miejsca znajdowania się tych majątków w czasie ich zgłoszenia;
- b) dla wierzytelności i należności osobistych, oraz praw rentowych i gruntownych — władze miejsca zamieszkania dłużnika i wierzyciela w tymże czasie;
- c) dla wierzytelności hipotecznych lub zastawnych — władze miejsca znajdowania się w tymże czasie majątku, zabezpieczającego wierzytelność;
- d) dla majątków spornych (p. o. art. 4) — władze miejsca znajdowania się sądu, w którym w czasie zgłoszenia toczy się proces.

Art. 8. Zgłoszenie majątku, prawa lub interesu polega na złożeniu władzom, wymienionym wyżej w art. 7, piśmiennej deklaracji, która winna zawierać następujące dane:

1. Imię, nazwisko i miejsce zamieszkania właściciela przedmiotu zgłoszenia, t. j. majątku, prawa lub interesu; jeżeli zaś tym właścicielem jest osoba prawna, to w deklaracji należy podać jej firmę lub nazwę oraz siedzibę. Miejsce zamieszkania, względnie siedzibę właściciela, należy wskazać jaknajdokładniej — tak w dn. 10. stycznia 1920 r., jak i w dniu złożenia deklaracji.

2. Te same dane o deklarancie, o ile nim nie jest sam właściciel.

3. Określenie stosunku deklaranta do przedmiotu zgłoszenia, t. j. określenie, czy deklarant jest właścicielem, dzierżawcą, wierzycielem, stroną i t. p. (art. 4.).

4. Nazwę i miejsce znajdowania się przedmiotu zgłoszenia.

5. Wskazanie, czy przedmiot ten jest niemieckim w całości, czy w części i w jakiej mianowicie.

6. Określenie i dokładny opis, skład i inwentaryzacja przedmiotu zgłoszenia, t. j.

- a) dla majątków nieruchomości: obszar i rodzaj gruntów, ilość i wielkość i rodzaj zabudowań; inwentarz żywy i martwy — tak rolny, jak i przemysłowo-fabryczny;
- b) dla majątków ruchomych: ilość i spis deklarowanych surowców, półfabrykatów, towarów i wszelkich innych przedmiotów;
- c) dla gotówki i papierów procentowych — jej sumę i walutę;
- d) dla wierzytelności i należności osobistych: jej podstawę, sumę i walutę, oraz imię, nazwisko i adres tak wierzyciela, jak i dłużnika, a dla wierzytelności hipotecznych i zastawnych — prócz tego — miejsce znajdowania się majątku, zabezpieczającego wierzytelność;
- e) dla praw i interesów — ich istotota i podstawa prawna.

7. Szacunek zgłoszonego majątku, prawa lub interesu ze wskazaniem podstawy, na której ten szacunek jest oparty.

8. Wyszczególnienie dokumentów, stwierdzających prawo własności zgłoszonego przedmiotu oraz stosunek deklaranta do tego przedmiotu, ze wskazaniem dat, kiedy to prawo i stosunek powstały, oraz kiedy ten ostatni ustaje.

9. Wykaz długów, obciążających zgłoszone — majątek, prawo lub interes.

10. Stwierdzenie deklaranta, że deklaracja składa się stosownie do ustawy z dnia 4. marca 1920 r., — jak również — niniejszego rozporządzenia.

11. Datę podania deklaracji i podpis deklaranta.

Art. 9. Deklaracje mogą być składane przez deklarantów osobiście, lub przez osoby, do złożenia przez nich upoważnione, lub wreszcie przesyłane pocztą.

Art. 10. Po otrzymaniu zgłoszenia, władze wydają deklarantowi odnośne pokwitowanie.

Art. 11. Adres, podany przez deklaranta w deklaracji, jest obowiązujący dla wszystkich czynności prawnych, dotyczących zgłoszonego przezeń przedmiotu.

Art. 12. Władze upoważnione do przyjmowania zgłoszeń, mają prawo żądać od deklaranta niezbędnego uzupełnienia deklaracji niekompletnych oraz wszelkich dodatkowych danych i wiadomości, dotyczących zgłoszonego przedmiotu, i takowe winny być im udzielone we wskazanych terminach pod rygorem, przewidzianym w art. 12 ustawy z dnia 4 marca 1920 r.

Art. 13. Władze, wymienione w art. 6 w miarę otrzymania deklaracji, przysyłać je będą do Głównego Urzędu Likwidacyjnego, a ten ostatni przekaże je w zależności od rodzaju właściwym Ministerstwom (art. 11 ustawy z dnia 4 marca 1920 r.).

4. Ustawa

z dnia 15 lipca 1920 roku

o likwidacji majątków prywatnych w wykonaniu traktatu pokoju, podpisanego w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 roku.

(Dziennik Ustaw Nr. 70 poz. 467 z dnia 9 VIII 1920 r.)

Art. 1. Likwidacja majątków, praw i interesów, przysługująca Państwu Polskiemu na mocy traktatu pokoju między mocarstwami sprzymierzonymi i skojarzonymi a Niemcami, podpisanego w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 roku, ma być wykonana na zasadzie następujących ogólnych przepisów.

Art. 2. Kwalifikowanie do likwidacji majątków, prawi interesów jako też decyzja o sposobach przeprowadzenia takowej należy do kompetencji Komitetu Likwidacyjnego.

Likwidacja odbywa się:

- a) przez zbycie majątku, prawa lub interesu przez właściciela;
- b) przez zatrzymanie ich na rzecz Państwa;
- c) przez sprzedaż przymusową.

Art. 3 Przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym tworzą się komitety likwidacyjne, w skład których wchodzi: prezes lub jego zastępca w charakterze przewodniczącego oraz 3 członków, w tem jeden delegowany przez Ministra, do kompetencji którego należy likwidowany majątek, prawo lub interes, jeden — przez Ministra Spraw Zagranicznych i jeden — przez Prezesa Prokuratury Generalnej.

Siedzibę, liczbę i terytorjalny zakres działania poszczególnych komitetów likwidacyjnych ustala Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

Art. 4. Dla majątków, praw i interesów w dziedzinach niepoddanych zarządowi ogólnych władz centralnych, na obszarze b. dzielnicy pruskiej właściwe jest Ministerstwo b. dzielnicy pruskiej.

Art. 5. Postanowienia komitetu likwidacyjnego zapadają większością głosów; w razie ich podziału decyduje głos przewodniczącego.

Art. 6. Do rozpatrywania spraw komitet przystępuje na wniosek przewodniczącego lub Ministra, do którego kompetencji ze względu na swój rodzaj należy majątek, prawo lub interes.

Art. 7. W razie zakwalifikowania majątku, prawa lub interesu do zlikwidowania przez zbycie ich przez właściciela, komitet likwidacyjny zawiadamia go o terminie, w którym tenże obowiązany jest sam zbyć swój majątek, prawo lub interes innej osobie w drodze dobrowolnej umowy, oraz o warunkach, jakim winien odpowiadać nabywca.

Art. 8. Pomieniony w art. 7 termin nie może być krótszy od jednego miesiąca i nie powinien przekraczać sześciu miesięcy, licząc od daty doręczenia właścicielowi majątku, prawa lub interesu odpisu postanowienia komitetu likwidacyjnego. Zpisy wykonawcze określają tryb doręczenia zawiadomień i odpisów postanowień komitetu likwidacyjnego.

Art. 9. Zbycie majątku, prawa lub interesu nabywcy, który nie odpowiada warunkom, wskazanym przez komitet likwidacyjny (art. 7), jest nieważne.

Art. 10. Majątek prawo lub interes, nie zbyte przez właściciela we wskazanym w art. 7 i 8 trybie i terminie, przechodzi na rzecz Państwa według szacunku, który ustala komitet likwidacyjny.

Art. 11. W razie postanowienia o zatrzymaniu majątku, prawa lub interesu na rzecz Państwa, komitet likwidacyjny wzywa właściciela, aby przed upływem określonego w przepisach wykonawczych terminu złożył komitetowi swoją ocenę zatrzymanego przedmiotu, popartą odpowiednimi dowodami.

Art. 12. Po otrzymaniu od właściciela majątku, prawa lub interesu jego oceny lub po upływie określonego terminu (art. 11) komitet likwidacyjny szacuje majątek, prawo lub interes, właścicielowi zaś, biorącemu udział w tem postępowaniu, przysługuje prawo przedstawienia komitetowi swoich uwag w przedmiocie oceny.

Art. 13. Majątki, prawa i interesy zakwalifikowane do likwidacji, lecz nie zatrzymane na rzecz Państwa, ani nie zlikwidowane przez właściciela w drodze dobrowolnej, ulegną przymusowej sprzedaży w zastosowaniu postępowania, które określają przepisy dodatkowe.

Art. 14. Postanowienia komitetu likwidacyjnego nie ulegają zaskarżeniu i podlegają wykonaniu narówni z prawomocnymi wyrokami sądów.

Art. 15. Koszty likwidacji we wszystkich wypadkach obciążają likwidowane majątek, prawo lub interes.

Art. 16. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Prezesowi Głównego Urzędu likwidacyjnego.

5. Rozporządzenie

Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego w przedmiocie regulaminu Komitetów Likwidacyjnych.

(Dziennik Ustaw Nr. 107. poz. 704. z dn. 22. XI. 1920 r.)

Art. 1. W wykonaniu ustawy z dn. 15. lipca 1920 r. (Dz. Ust. 1920 r. Nr. 70., poz. 467) tworzą się dwa Komitety Likwidacyjne, jeden z siedzibą w Warszawie i drugi w Poznaniu.

Art. 2. Przewodniczącym Komitetu Likwidacyjnego w Warszawie jest Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego, w Poznaniu — Komisarz Głównego Urzędu Likwidacyjnego. Zastępców przewodniczących komitetów likwidacyjnych wyznacza Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

Art. 3. W skład Komitetu Likwidacyjnego w Warszawie wchodzi: delegat Ministerstwa Spraw Zagranicznych, delegat Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej lub ich zastępcy, oraz w każdym danym wypadku delegat lub jego zastępcę Ministerstwa, do właściwości którego należy likwidowany majątek, prawo lub interes, oraz delegat lub jego zastępcę Głównego Urzędu Ziemskiego, o ile obiekt likwidacji stanowi nieruchomości ziemskiej.

Delegatów swoich oraz ich zastępców Ministrowie, względnie Prezesowie, wyznaczają do Komitetu Likwidacyjnego, jako stałych członków Komitetu, zgóry przesyłając zawiadomienie ze wskazaniem imienia i nazwiska delegata i zastępcy Prezesowi Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

Art. 4. W skład Komitetu Likwidacyjnego w Poznaniu wchodzi: delegat Ministerstwa Spraw Zagranicznych, delegat Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej lub ich zastępcy, oraz w każdym danym wypadku delegat lub zastępcę Ministerstwa, do właściwości którego należy likwidowany majątek, prawo lub interes, w dziedzinach podległych ogólnym władzom centralnym. Delegatów i zastępców mianuje odpowiednie Ministerstwo, jako stałego członka Komitetu Likwidacyjnego.

W dziedzinach niepodległych ogólnym władzom centralnym wchodzi delegat lub zastępcę odpowiedniego departamentu Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej w charakterze stałego członka Komitetu Likwidacyjnego.

We wszystkich sprawach, dotyczących likwidacji nieruchomości ziemskich do Komitetu Likwidacyjnego, wchodzi delegat względnie zastępcę Głównego Urzędu Ziemskiego wyznaczeni przez Prezesa tegoż Urzędu.

Art. 5. Komitety Likwidacyjne nie posiadają osobnej kancelarii; sprawy są załatwiane przez personel Głównego Urzędu Likwidacyjnego, względnie Poznańskiego Komisarjatu Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

Art. 6. Sprawami Komitetu Likwidacyjnego kieruje przewodniczący Komitetu — względnie jego zastępcę, on też wyznacza terminy posiedzeń nadzwyczajnych Komitetu Likwidacyjnego oraz porządek obrad.

Art. 7. Komitet Likwidacyjny, w wypadkach, kiedy to uzna za potrzebne ma prawo powoływać rzeczoznawców, określając wynagrodzenie ich w myśl art. 8. niniejszego regulaminu.

Art. 8. Żądanie wynagrodzenia ze strony rzeczoznawców winno być zgłoszone jednocześnie ze złożeniem opinii ich Komitetowi Likwidacyjnemu.

Komitet Likwidacyjny określa wysokość wynagrodzenia rzeczoznawców, jakoteż stanowi o zwrocie kosztów podróży w wypadkach, gdy rzeczoznawcy delegowani są poza obręb miejscowości, w której mieszkają.

Art. 9. Komitet Likwidacyjny ustala zasady, na których opiera szacunek majątków, praw i interesów, podlegających likwidacji i stosownie do tych zasad rzeczoznawcy, uwzględniając ewentualnie ocenę przedłożoną przez wywłaszczonego, a popartą odpowiednimi dowodami, taksują dany majątek, prawo lub interes.

Art. 10. Ostateczne określenie wartości likwidowanego majątku, prawa lub interesu, na zasadzie posiadanych w tym względzie danych należy do kompetencji Komitetu Likwidacyjnego.

Art. 11. Pierwsze posiedzenie organizacyjne Komitetów Likwidacyjnych w Warszawie i Poznaniu odbywa się na wezwanie przewodniczącego względnie jego zastępcy, z udziałem delegatów stałych lub ich zastępców wszystkich Ministerstw, Prokuratury Generalnej oraz Głównego Urzędu Ziemskiego, względnie departamentów Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej.

Art. 12. Na pierwszym posiedzeniu Komitet Likwidacyjny ustala terminy posiedzeń Komitetu Likwidacyjnego, sposoby prowadzenia spraw, określa terminy, w których poszczególne Ministerstwa mają dać odpowiedzi, — wymagane w myśl art. 15. niniejszego regulaminu.

Art. 13. Do zakresu działania Komitetu Likwidacyjnego należy:

1) kwalifikowanie do likwidacji majątków, praw i interesów, podległych likwidacji na mocy postanowień traktatu pokoju, podpisanego w Wersalu dnia 28. VI. 1919 r.: a) zarejestrowanych w myśl ustawy z dnia 4. III. 1920 r. „o rejestracji i zabezpieczeniu majątków niemieckich“; b) będących w ewidencji poszczególnych Ministerstw lub Urzędów; c) będących w ewidencji Komitetu Likwidacyjnego,

2) decyzja o sposobach prowadzenia likwidacji w myśl art. 2 ustawy z dn. 15. VII. 1920 r.,

3) przeprowadzenie likwidacji majątków, praw i interesów,

4) zwalnianie majątków, praw i interesów od likwidacji, oraz

5) wydawanie wszelkich zarządzeń związanych z likwidacją.

Uchwałę swą co do sposobu przeprowadzenia likwidacji Komitet Likwidacyjny władny jest zmieniać dowolnie w toku postępowania aż do wydania uchwały zatwierdzającej zbycie, względnie do wydania uchwały o przejściu prawa własności na Państwo.

Art. 14. Komitet Likwidacyjny decyduje, jakie majątki, prawa lub interesy, zakwalifikowane do likwidacji, mają być zbyte przez właścicieli w drodze dobrowolnej umowy, jakie z nich mają być zatrzymane na rzecz Państwa i jakie wreszcie podlegają likwidacji w drodze zarządzenia sprzedaży przymusowej, na zasadach przepisów dodatkowych w myśl art. 13. ustawy z dn. 15. VII. 1920 r.

Art. 15. Dla powzięcia ostatecznej decyzji o sposobie likwidacji w myśl poprzedniego artykułu, Komitety Likwidacyjne, na jednym z pierwszych swych posiedzeń segregują posiadany, a wyszczególniony w art. 13. p. 1. niniejszego regulaminu materiał dla przesłania do właściwych Ministerstw i Głównego Urzędu Ziemskiego w myśl art. 11. ustawy z dn. 4. III. 1920 r. Dz. P. Nr. 25. poz. 153. (o rejestracji i zabezpieczeniu majątków niemieckich) wg. kompetencji.

Jednocześnie z przesłaniem aktów Komitet Likwidacyjny wyznacza dla Ministerstw, Głównego Urzędu Ziemskiego względnie Departamentów terminy, w których te mają zgłosić do Komitetu Likwidacyjnego za zwrotem akt sprawy, wnioski swe co do sposobów likwidacji oraz warunków, jakim winien odpowiadać nowonabywca w razie postawienia wniosku o zakwalifikowaniu majątku, prawa lub interesu, do zlikwidowania w drodze zbycia przez właściciela.

Wniosek swe co do likwidacji poszczególnych majątków, praw lub interesów właściwe Ministerstwo przekazuje Komitetowi Likwidacyjnemu, po uprzednim porozumieniu się z Ministerstwem Skarbu. Na posiedzeniu organizacyjnym Komitet Likwidacyjny oznaczy termin, w jakim Ministerstwo Skarbu będzie winno zgłosić swą odpowiedź.

Przy wniosku o zatrzymaniu przedmiotu na rzecz Państwa winne być otwarte w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu odpowiednie kredyty, o czym odnośne Ministerstwo względnie Główny Urząd Ziemski zawiadamia Komitet Likwidacyjny jednocześnie za zgłoszeniem wniosku o zatrzymaniu obiektu na rzecz Państwa.

Art. 16. Po otrzymaniu w oznaczonym terminie akt odnośnych spraw, oraz wniosków w myśl poprzedniego artykułu Komitet Likwidacyjny poweźmie decyzję o sposobie przeprowadzenia likwidacji majątku, prawa lub interesu, o czym ogłasza

w Monitorze Polskim, względnie Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej (imię i nazwisko właściciela, przedmiot i sposób likwidacji) oraz zawiadania likwidowanego w trybie i terminie, które określi rozporządzenie wykonawcze do ustawy z dn. 15. VII. 1920 r.

Art. 17. W wypadkach nieotrzymania w terminie wyznaczonym w myśl art. 15. niniejszego regulaminu, danych wymaganych przepisami tegoż art. regulaminu, Komitet Likwidacyjny władny jest na wniosek przewodniczącego powziąć decyzję co do sposobu likwidacji uważając, iż niezgłoszenie przez odnośne Ministerstwo względnie departament odpowiednich danych, pozostawia Komitetowi Likwidacyjnemu w danym wypadku wolną rękę.

Art. 18. W wypadkach likwidacji drogą zbycia majątku przez właściciela Komitet Likwidacyjny stwierdza, że umowa zbycia odpowiada warunkom postawionym przez Komitet Likwidacyjny w myśl art. 7. ustawy z dn. 15. VII. 1920 r., poczem dopiero umowa nabywa mocy obowiązującej lub stwierdza, że warunki przepisane nie zostały dokonane i wtenczas umowa staje się nieważną.

Art. 19. Komitet Likwidacyjny w wypadkach zatrzymania majątku, prawa lub interesu na rzecz Państwa, oznacza wartość jego przy udziale rzeczoznawców, uwzględniając uzasadnione zgłoszenia właściciela likwidowanego majątku.

Art. 20 Dla prawomocności uchwał Komitetu Likwidacyjnego niezbędna jest obecność trzech członków Komitetu, w tej liczbie przewodniczącego lub jego zastępcy i przedstawiciela właściwego Ministerstwa.

Art. 21. Decyzje Komitetu Likwidacyjnego zapadają zwykłą większością głosów, przy równości głosów, przeważa głos przewodniczącego.

Jeżeli przy głosowaniu o wysokości sum pieniężnych, na jaki ustalić wypada wartość przedmiotu lub wartość obciążającego prawa rzeczowego, zdania są rozbieżne, należy: a) jeżeli 2 z 4 głosów wypada na jedną sumę, a na 2 inne sumy po 1 głosie — uznać za miarodajną sumę, która uzyskała 2 głosy, b) o ile głosowanie dało 4 różne sumy, miarodajną będzie ta z dwóch środkowych sum, która jest najbliższą sumy, za którą głosował przewodniczący.

Art. 22. Wszelkie postanowienia i uchwały Komitetu Likwidacyjnego winne być zapisywane do specjalnej księgi protokółów, odpowiednio uwierzytelnionej i są podpisane przez przewodniczącego i wszystkich głosujących członków Komitetu Likwidacyjnego.

6. Ustawa

z dnia 18. marca 1921 r.

w przedmiocie uzupełnienia ustawy z dnia 15. lipca 1920 r. o likwidacji majątków prywatnych w wykonaniu traktatu pokoju, podpisanego w Wersalu dnia 28. czerwca 1919 r.

(Dz. Ust. z 1920 r. Nr. 70, poz. 467).

(Dziennik Ustaw Nr. 31 poz. 183 z dn. 6. IV. 1921 r.)

Art. 1. Upoważnia się Radę Ministrów do wydawania rozporządzeń, z mocą ustawy, mających na celu wykonanie ustawy z dnia 15. lipca 1920 r., o likwidacji majątków prywatnych w wykonaniu traktatu pokoju, podpisanego w Wersalu dnia 28. czerwca 1919 roku.

Art. 2. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Prezesowi Głównemu Urzędu Likwidacyjnego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej.

Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

7. Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego

z dnia 14. maja 1921 r.

w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 15. lipca 1920 roku o likwidacji majątków prywatnych w wykonaniu traktatu pokoju, podpisanego w Wersalu dnia 28. czerwca 1919 roku.

(Dziennik Ustaw Nr. 51 poz. 321 z dn. 23. VI. 1921 r.)

Na podstawie art. 3. i 16. ustawy z dnia 15. lipca 1920 r. „o likwidacji majątków prywatnych w wykonaniu traktatu pokoju, podpisanego w Wersalu dnia 28. czerwca 1919 r.“ (Dz. Pr. 1920 r. Nr. 70, poz. 467) zarządza się co następuje:

§ 1. Zakres działania Komitetów Likwidacyjnych utworzonych rozporządzeniem Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego, a działających na zasadach uchwalonych przez Radę Ministrów w dniu 28-go października 1920 r. wprowadzonych w życie rozporządzeniem Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego (Dz. Ust. Nr. 107, poz. 704) ustala się jak następuje: zakres działania Komitetu Likwidacyjnego w Poznaniu obejmuje obszar b. Dzielnicy Pruskiej, zakres zaś działania Komitetu Likwidacyjnego w Warszawie — cały obszar Rzeczypospolitej Polskiej, z wyjątkiem b. Dzielnicy Pruskiej.

§ 2. Komitet Likwidacyjny, powziawszy postanowienie o stosowaniu likwidacji majątku, prawa lub interesu, ogłasza o tem w Monitorze Polskim, względnie w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej.

§ 3. Zawiadomienia, odpisy postanowień, wezwania dotyczący się właścicielowi likwidowanego prawa, majątku lub interesu

lub jego zastępcy listem poleconym. Za datę doręczenia listu poleconego uważa się dzień jego nadania.

§ 4. Właściciel likwidowanego majątku, prawa lub interesu winien najdale w ciągu 20 dni od dnia ogłoszenia, uskutecznionego w myśl paragrafu 2 niniejszego rozporządzenia, podać Komitetowi Likwidacyjnemu, którego kompetencji podlega, swoje miejsce zamieszkania.

Właściciel likwidowanego majątku, prawa lub interesu, podlegający kompetencji Komitetu Likwidacyjnego w Warszawie, a mający miejsce zamieszkania poza Warszawą, winien oprócz swego miejsca zamieszkania wskazać w terminie oznaczonym w ustępie 1 niniejszego paragrafu osobę, zamieszkałą w Warszawie, upoważnioną do odbioru pism dla niego przeznaczonych.

Właściciel likwidowanego majątku, prawa lub interesu, podlegający kompetencji Komitetu Likwidacyjnego w Poznaniu, a mający swoje miejsce zamieszkania poza obszarem b. Dzielnicy Pruskiej, winien oprócz swego miejsca zamieszkania wskazać w terminie oznaczonym w ustępie 1 niniejszego paragrafu osobę, zamieszkałą na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej, upoważnioną do odbioru pism dla niego przeznaczonych.

§ 5. Jeżeli właściciel przebywa zagranicą, to do złożenia wskazanego w paragrafie poprzednim oświadczenia, przysługuje mu termin 6-o tygodniowy, licząc od dnia ogłoszenia w Monitorze Polskim, względnie w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, obwieszczenia o postanowieniu likwidacji jego majątku, prawa lub interesu.

§ 6. Zawiadomienia i pisma Komitetu Likwidacyjnego skierowane do właściciela likwidowanego majątku, prawa lub interesu, który w myśl art. 4 i 5 niniejszego rozporządzenia, nie podał komitetowi swego miejsca zamieszkania bądź też jego zmiany, lub też nie wyznaczył osoby upoważnionej do odbioru pism w tem mieście, względnie w obrębie tego terytorjum, w którym znajduje się Komitet Likwidacyjny, (§ 4) będą wywieszane w kancelarii Komitetu Likwidacyjnego. Osoby interesowane nie mają prawa zasłaniania się nieświadomością o tych zawiadomieniach.

§ 7. W wypadkach, jeśli likwidowany majątek, prawo lub interes należy do kilku właścicieli, wystarczającym jest doręczenie zawiadomień i pism temu z nich, którego dokładny adres jest w posiadaniu Komitetu Likwidacyjnego.

§ 8. Wezwanie winno zawierać:

- 1) imię, nazwisko i adres osoby wzywanej,
- 2) charakter, w jakim osoba zostaje wzywana (likwidowany, rzeczoznawca, tłumacz),
- 3) krótkie sformułowanie przedmiotu sprawy.
- 4) miejsce i termin, w których ma się stawić wzywany lub przesłać żadaną odpowiedź.

§ 9. W wypadkach uznania przez Komitet Likwidacyjny umowy o zbyciu przez właściciela majątku, prawa lub interesu za ważną, nowonabywca składa cenę kupna w terminie i trybie przez Komitet Likwidacyjny wskazanym. O ile cenę tę otrzymuje likwidowany Komitet Likwidacyjny, po potrąceniu z sumy wpłaconej kosztów postępowania, zawiadamia likwidowanego o terminie i trybie otrzymania zapłaty.

§ 10. Powziąwszy uchwałę o zatrzymaniu likwidowanego majątku, prawa lub interesu na rzecz Państwa, Komitet Likwidacyjny wraz z zawiadomieniem o tem właściciela, wzywa go, aby tenże przed upływem terminu, wskazanego przez Komitet Likwidacyjny, który jednakowoż nie może być krótszy nad 1 miesiąc, a dłuższy nad 6 miesięcy od dnia doręczenia wezwania lub ogłoszenia w Monitorze Polskim, względnie w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, złożył Komitetowi Likwidacyjnemu ocenę likwidowanego majątku, prawa lub interesu, popartą odpowiedniami dowodami.

§ 11. Po upływie terminu, wskazanego w § 10, lub po otrzymaniu żądanych danych od właściciela, Komitet Likwidacyjny trybem wskazanym w regulaminie, zarządza oszacowanie likwidowanego przedmiotu, przy pomocy jednego lub więcej rzeczoznawców. Przewodniczący Komitetu Likwidacyjnego może każdorazowo zamianować kierownika postępowania taksacyjnego. O ile przedmioty taksowane mają kurs na giełdzie warszawskiej, poznańskiej lub berlińskiej, albo też cenę handlową, rzeczoznawcy przy taksowaniu tych przedmiotów winni uwzględniać notowany kurs oraz cenę handlową, jak również dane i uwagi, które przedłoży właściciel likwidowanego przedmiotu.

§ 12. Jeżeli po dokonaniu oceny przez Komitet Likwidacyjny przedmiot do czasu objęcia go w posiadanie przez Państwo ulegnie zmianie, wysokość oceny będzie odpowiednio sprostowaną.

§ 13. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

8. Rozporządzenie Rady Ministrów

z dnia 26. września 1921 roku

w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 15. lipca 1920 r. „o likwidacji majątków prywatnych w wykonaniu traktatu pokoju, podpisanego w Wersalu dn. 28 czerwca 1919 roku.”¹⁷⁾

Na mocy art. 1. ustawy z dnia 18. marca 1921 r. (Dz. Ustaw 1921 r. nr. 31. poz. 183.) Rada Ministrów zarządza co następuje:

¹⁷⁾ Rozporządzenie powyższe, przed wydrukowaniem niniejszej pracy, nie zostało jeszcze ogłoszone w Dzienniku Ustaw.

§ 1.

Likwidacji podlegają wszelkie majątki ruchome i nieruchomości, w myśl postanowień traktatu pokoju, podpisanego w Wersalu dnia 28. VI. 1919 r., za wyjątkiem przedmiotów i pretensji, które na mocy praw obowiązujących w poszczególnych okręgach sądowych wolne są od egzekucji.

§ 2.

Komitet Likwidacyjny, powziąwszy uchwałę o stosowaniu likwidacji wobec majątku, prawa lub interesu, ogłasza o tem w Monitorze Polskim.

W razie powzięcia uchwały, że ma nastąpić likwidacja nieruchomości lub dziedzicznego prawa budowania, przewodniczący Komitetu Likwidacyjnego równocześnie z ogłoszeniem stawia wniosek o zapisanie tej uchwały w księgach hipotecznych, względnie w księdze gruntowej, ewentualnie po jej założeniu.

§ 3.

W przeciągu miesiąca od dnia ogłoszenia w Monitorze Polskim w myśl poprzedniego § osobom interesowanym przysługuje prawo zgłoszenia do właściwego Komitetu Likwidacyjnego sprzeciwu co do możliwości stosowania likwidacji. Sprzeciw, zgłoszony w powyższym terminie, podlega rozpatrzeniu K. L., który, w razie uznania sprzeciwu za uzasadniony, może znieść względnie zmienić poprzednią uchwałę.

Zgłoszenie sprzeciwu nie wstrzymuje postępowania likwidacyjnego.

Niezgłoszenie sprzeciwu w czasie powyżej przepisany powoduje, że postępowanie likwidacyjne ma taki skutek, jak gdyby zgłoszono nieuzasadnione sprzeciwy, a osobie, przeciwko której skierowaną jest uchwała o stosowaniu likwidacji, przysługuje jedynie prawo do sumy, uzyskanej z likwidacji z zastrzeżeniem praw osób trzecich, wobec odbiorcy tej sumy.

§ 4.

Po powzięciu uchwały o sposobie likwidacji majątku, prawa lub interesu, Komitet Likwidacyjny ogłasza o tem w Monitorze Polskim i zawiadamia właściciela likwidowanego przedmiotu, lub jego zastępcę listem poleconym pod adresem, który posiada Komitet Likwidacyjny.

O ile Komitet Likwidacyjny nie jest w posiadaniu adresu właściciela likwidowanego majątku, prawa lub interesu, albo jego zastępcy, wystarcza ogłoszenie. Uchwała odnosi skutek prawny po upływie trzech (3) dni od dnia ogłoszenia w Monitorze Polskim.

§ 5.

Komitet Likwidacyjny, w wypadkach, kiedy to uzna za wskazane, władny jest zażądać od właściciela likwidowanego

przedmiotu, lub jego zastępcy osobistego stawienia się, jako też żądać od nich złożenia na piśmie lub osobiście wszelkiego rodzaju informacji i wyjaśnień, dotyczących likwidowanego przedmiotu.

W razie nieuzasadnionego niestawienia się właściciela likwidowanego przedmiotu, lub jego zastępcy, lub też niezłożenia na piśmie żądanych informacji i wyjaśnień, właściciel traci prawo sprzeciwu, co do faktycznych stwierdzeń, dokonanych w postępowaniu likwidacyjnym.

Uznanie niestawienia się za uzasadnione należy do kompetencji Komitetu Likwidacyjnego.

§ 6.

Likwidacja majątków nieruchomości obejmuje wszelki majątek ruchomy stanowiący przynależność danej nieruchomości, o ile nie nastąpiło wyłączenie na podstawie sprzeciwu w myśl § 3 niniejszego rozporządzenia.

§ 7.

Przysługujące mężowi prawo zarządu i użytkowania nie stoi na przeszkodzie likwidacji majątku żony; majątek dzieci może być zlikwidowany bez względu na prawo rodzicielskie względem tego majątku.

§ 8.

Przy likwidacji przez zatrzymanie na rzecz Państwa nieruchomości, obciążonej prawami rzeczowymi, wszystkie zobowiązania wynikające z tych praw, z wyjątkiem tych praw, które zostały zapisane w księgach hipotecznych względnie w księdze gruntowej wbrew przepisom ustawy z dnia 4. marca 1920 roku „o rejestracji i zabezpieczeniu majątków niemieckich (Dz. U. R. P. nr. 55., poz. 153.)“ przechodzą na rzecz Państwa Polskiego.“

Przy likwidacji takiej nieruchomości Komitet Likwidacyjny, po dokonaniu jej oceny potrąca z tej oceny wartość przechodzących na Państwo Polskie zobowiązań, wynikających z praw rzeczowych.

Właściwa władza winna bezzwłocznie piśmiennie zawiadomić wierzyciela o przejściu prawa własności z nadmieniem, iż w razie niewniesienia sprzeciwu w przeciągu miesiąca, licząc od dnia wysłania zawiadomienia, także osobista odpowiedzialność wobec wierzyciela przechodzi na Skarb Państwa Polskiego.

§ 9.

Przy likwidacji w drodze zatrzymania przedmiotów na rzecz Państwa przechodzi własność przedmiotów na państwo w 3 dni po ogłoszeniu uchwały w Monitorze Polskim.

Równocześnie z ogłoszeniem Komitet Likwidacyjny zawiadamia dotychczasowego właściciela o uchwale listem poleconym, skierowanym do niego pod adresem przez niego podanym, lub w razie niewskazania adresu pod jego nazwiskiem do miejscowości, w której się likwidowany przedmiot znajduje.

W uchwale Komitetu Likwidacyjnego należy:

- a) wymienić imię i nazwisko właściciela likwidowanego przedmiotu,
- b) wyszczególnić przedmiot, przy nieruchomościach według ksiąg hipotecznych, względnie według księgi gruntowej,
- c) oznaczyć cenę likwidowanego przedmiotu,
- d) przy nieruchomościach wyszczególnić prawa rzeczowe osób trzecich na rachunek Państwa przyjęte, oraz sumę na jaką wartość każdego prawa ustaloną została.

Obciążenia, nie wymagające zapisu księdze gruntowej, obciążają nadal grunt, i niepotrzeba ich wymieniać w uchwale,

- e) ustanowić sumę kosztów postępowania likwidacyjnego obciążających właściciela zlikwidowanego przedmiotu.

Za dzień doręczenia uchwały uznaje się, w którym uchwała ta listem poleconym została wysłana.

§ 10.

W trzy dni po ogłoszeniu uchwały, wspomnianej w poprzednim §, przechodzą na Państwo prawa i obowiązki, wynikające z tytułu własności przedmiotu.

§ 11.

Przy likwidacji drogą zbycia przedmiotu przez dotychczasowego właściciela, prawo własności przechodzi na nowonabywcę w trybie wskazanym przez ustawy obowiązujące w miejscu, w którym się odnośny przedmiot znajduje.

§ 12.

Wykreślenie wszelkich wpisów w księgach hipotecznych, względnie w księgach gruntowych, w myśl § 2. niniejszego Rozporządzenia a także wpisów, dokonanych wbrew przepisom Ust. z dn. 4. III. 1920 r. „o rejestracji i zabezpieczeniu majątków niemieckich” oraz dokonywaniu wpisu uchwał o przeznaczeniu na likwidację o przepisaniu tytułu własności na nowonabywcę — następuje na wniosek przewodniczącego Komitetu Likwidacyjnego.

§ 13.

Wszelkie koszty postępowania likwidacyjnego ponosi właściciel likwidowanego majątku, prawa lub interesu w granicach sum uzyskanych z likwidacji.

Wysokość kosztów określa Komitet Likwidacyjny.

§ 14.

Likwidacja majątków, praw i interesów, zakwalifikowanych do likwidacji przez sprzedaż przymusową, nastąpi na zasadach przepisów dodatkowych.

§ 15.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Zastrzega się zmianę cen.

